

ARTICLE 19

ims

INTERNATIONAL
MEDIA SUPPORT

Немає правосуддя для журналістів України, Білорусі та Росії

Вересень 2011

ARTICLE 19
Free Word Centre
60 Farringdon Road
London
EC1R 3GA
United Kingdom
Tel: +44 20 7324 2500
Fax: +44 20 7490 0566
E-mail: info@article19.org
www.article19.org

International Media Support (IMS)
Nørregarde 18, 2nd floor
1165 Copenhagen K
Denmark
Tel: +45 88 32 7000
Fax: +45 33 12 0099
E-mail: ims@i-m-s.dk
www.i-m-s.dk

ISBN:

© ARTICLE 19 та Організація міжнародної медіа підтримки (IMS), Лондон та Копенгаген, вересень 2011

Ця робота здійснюється за ліцензією Creative Commons Attribution-Некомерційне-ShareAlike 2.5.

Ви можете вільно копіювати, поширювати і показувати цю роботу і робити похідні роботи, якщо ви:

- 1) надали кредит ARTICLE 19 та Організація міжнародної медіа підтримки (IMS);
- 2) не використовувати її в комерційних цілях;
- 3) поширювати будь-які твори, похідні від цієї публікації під ліцензією ідентичною зазначеній вище.

Щоб отримали повний зміст ліцензії відвідайте:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/legalcode>.

ARTICLE 19 та Організація міжнародної медіа підтримки (IMS) з радістю отримає копії будь-яких матеріалів, що зроблені на основі цього звіту.

Даний звіт був складений і опублікований в рамках проекту, що підтримується організацією міжнародної медіа підтримки, (IMS), та Програма по захисту Демократії в країнах Центральної та Східної Європи та Кавказу. Він був складений і написаний Наталі Лозекоот, старшим співробітником програми ARTICLE 19 для Європи та переглянутий JUDr. Барборою Буковскі, старшим директором з питань права в ARTICLE 19 і Джейн Меллер Ларсен, Координатором програми з ЗМІ та демократії в (IMS). Доповідь було відредаговано Ребеккою Вінсент, позаштатним консультантом з прав людини. Особлива подяка Джону Кроуфут, Російський Аналітик Міжнародної федерації журналістів, за його цінні поради. ARTICLE 19 та Організація міжнародної медіа підтримки (IMS) представили цю доповідь по Україні, Білорусі та Росії в рамках своєї боротьби з безкарністю та заохочення і зміцнення свободи ЗМІ в регіоні. Доповідь була розроблена внаслідок міжнародної конференції, організованої ARTICLE 19 та Організація міжнародної медіа підтримки (IMS) в Києві, Україна 16 вересня 2010 року – в день десятої річниці зникнення опозиційного журналіста Георгія Гонгадзе, якому присвячується доповідь.

Зміст

Зміст	1
Резюме	3
Передмова	5
Вступ	6
Методологія	8
Передумова	9
Рекомендації	13
Інформація про країни	16
Україна	17
Василь Климентьев	17
Ігор Александров	18
Георгій Гонгадзе	19
Інтерв'ю з Мирославою Гонгадзе (вдовою Георгія Гонгадзе)	22
Білорусь	24
Олег Бебенін	24
Вероніка Черкасова	26
Дмитрій Завадський	27
Інтерв'ю зі Світланою Завадською (дружиною Дмитрія Завадського)	30
Росія	32
Малік Ахмеділов	32
Наталія Естемірова	33
Анастасія Бабурова	35
Магомед Євлоєв	36
Анна Політковская	37
Інтерв'ю з Сергієм Соколовим (головним редактором Нової Газети)	40
Магомед Варісов	42
Максим Максимов	43
Олексій Сидоров	44
Юрій Щекочихін	45
Владімір Сухомлін	47
Валерій Іванов	48
Едуард Маркевич	50
Віктор Попков	51
Владімір Кірсанов	52
Ігор Домніков	54
Владімір Яцина	55
Київська конференція по безкарності	57
Висновки	60

Резюме

За останні 10 років уряд неадекватно реагував на зникнення та вбивства журналістів в Україні, Беларусі та Росії. Результатом такої поведінки у трьох країнах стала поява клімату беззаконня, порушень прав журналістів, та гнітючий ефект на свободу самовираження.

Після передмови виконавчого директора ARTICLE 19 Ан'єс Каламар та виконавчого директора організації Міжнародної Медіа підтримки (IMS) Джаспера Хеберга та вступного слова Федерального Міністра юстиції Німеччини Сабіни Лейтхойзер-Шнарренбергер, даний звіт розглядає справи зникнення або вбивства журналістів пов'язаних з їх професійною діяльністю починаючи з 2000 року в Україні, Беларусі, та Росії.

Жодна з цих справ не була до кінця розкрита; і хоча по деяким справам проводилися арешти та розслідування, ніхто з зачинщиків та всього декілька порушників були притягнуті до відповідальності.

Наступні справи детально розглянуті у даному звіті:

В Україні:

- Василь Климентьєв, зник 11 серпня 2011 року
- Ігор Александров, вбито 7 липня 2001 року
- Георгій Гонгадзе, зник 16 вересня 2000 року

В Беларусі:

- Олег Бебенін, вбито 3 вересня 2010 року

- Вероніка Черкасова, вбито 20 жовтня 2004 року
- Дмитрій Завадський, зник 7 липня 2000 року

В Росії:

- Малік Ахмеділов, вбито 11 серпня 2009 року
- Наталія Естемірова, вбито 15 липня 2009 року
- Анастасія Бабурова, вбито 19 січня 2009 року
- Магомед Євлоєв, вбито 31 серпня 2008 року
- Анна Політковская, вбито 7 жовтня 2006 року
- Магомед Варісов, вбито 28 червня 2005 року
- Максим Максимов, вбито 29 червня 2004 року
- Олексій Сидоров, вбито 9 жовтня 2003 року
- Юрій Щекочихін, помер 3 липня 2003 року
- Владімір Сухомлін, зник 4 січня 2003 року
- Валерій Іванов, вбито 29 квітня 2002 року
- Едуард Маркевич, вбито 9 вересня 2001 року
- Віктор Попков, зник 2 червня 2001 року
- Влдімір Кірсанов, зник 17 травня 2001 року
- Ігор Домніков, вбито 16 липня 2000 року
- Владімір Яцина, зник 19 липня 1999 року

В звіті також надається ряд рекомендацій

для органів державного урядування України, Білорусі, та Росії, а також для міжнародної спільноти, щодо законодавчих та політичних заходів необхідних для захисту журналістів та захисту права самовираження в цих країнах. Ці рекомендації значною мірою є результатом дискусій та обговорень під час проведення конференції організованої ARTICLE 19 та Організацією Міжнародної Медіа Підтримки (IMS), що проходила в Києві, 16 жовтня 2010 року «10 років потому, Немає правосуддя для Георгія Гонгадзе: Потреба у пошуку нових шляхів для боротьби з беззаконням». Резюме конференції, також включено у звіт.

Передмова

16 вересня 2000 року український журналіст Георгій Гонгадзе зник; його тіло було знайдено шість тижнів потому. Гонгадзе займався розслідуванням корупції в найближчому оточенні колишнього президента України Леоніда Кучми, та протягом місяців, що передували його смерті, повідомляв, що він був під наглядом, та отримував погрози. Протягом наступних років, влада була більш сфокусована на запереченні офіційної причетності до зникнення та вбивства Гонгадзе, ніж на виявленні осіб винних у злочині. Більш ніж через 10 років по тому, справедливості для Георгія Гонгадзе не знайдено.

Починаючи з 2000 року, багато інших журналістів, зникли або були вбиті у зв'язку з їх професійною діяльністю в Україні, Білорусі та Росії. Розглядання справ, що включені у цей звіт мають цілком витверезливий ефект, оскільки вони висвітлюють руйнівний вплив корупції та беззаконня, що продовжує душити демократичний розвиток та створення сприятливих умов для свободи самовираження в цих країнах.

За більш ніж 10 років, що минули з часів зникнення Георгія Гонгадзе, він став символом для журналістів по всьому регіону, як приклад хоробрості журналістських розслідувань, як навіть при таких репресивних режимах, часто самі стають захисниками прав людини. Його справа також служить постійним нагадуванням про несправедливість для жертв та їх сімей, в той час як зачинщики – а часто і злочинці – цих трагічних

вбивств продовжують перебувати на волі. Саме з цих причин, ми присвячуємо цей звіт Георгію Гонгадзе та його вдові Мирославі, яка продовжує виборювати справедливість для Георгія та інших журналістів як стали мішенню у зв'язку зі своєю роботою..

ARTICLE 19 та Організація Міжнародної Медіа Підтримки (IMS) також продовжує пошук правосуддя по цим справам, та продовжує захищати свободу самовираження в Україні, Білорусі та Росії, та по регіону в цілому. Ми сподіваємось, що цей звіт поновить відчуття необхідності подальших розслідувань по цим справам серед відповідних органів, які почнуть серйозно сприймати свої міжнародні зобов'язання щодо прав людини, та свободи самовираження.

Ан'ес Каламар

Виконавчий директор, ARTICLE 19

Жеспер Хейберг

Виконавчий директор, Міжнародна Медіа

Підтримка (IMS)

Лондон та Копенгаген, червень 2011

Вступ

Ще в сімнадцятому столітті, Гуго Гроцій, один з найвидатніших основоположників сучасного міжнародного права, визнав, що проблема безкарності надана державними утвореннями була однією з найбільш актуальних загроз у сфері правосуддя та верховенства права. З тих пір чиновники назвали спосіб роботи виключення з обвинувачення, тим самим підриваючи саму основу верховенства права.

Саме тому боротьба з беззаконням повинна бути наріжним каменем у прагненні встановити правове суспільство. Ніхто не повинен бути вище закону. Ці постулати повинні також розповсюджуватись на вбивць Анни Політковської і Росії, та Георгія Гонгадзе в Україні. Ці дві справи, є лише найвідомішими прикладами цілої низки злочинів, в яких злочинці змогли ухилитися від відповідальності через не змогу або небажання державних чиновників до дій.

На моїй колишній посаді в якості доповідача по справі Гонгадзе для Парламентської Асамблеї Ради Європи, та співдоповідача по Україні я закликала притягнути до відповідальності відповідних осіб. Деякий прогрес був досягнутий у справі Гонгадзе. Засудження трьох офіцерів міліції у 2008 році та арешт колишнього генерала Олексія Пукача в 2009 році, може, в деякій мірі назвати досягненнями. Важливо, також, гарантувати безпеку злочинцям, що знаходяться під підозрою, та забезпечити їм справедливий судовий вирок.

Такі сценарії як жорстока смерть экс-міністра

внутрішніх справ Юрія Кравченко, колишнього начальники пана Пукача, якого було знайдено мертвим з двома вистрілами в голову у день, коли він повинен був з'явитися до Генеральної прокуратури для допиту, є свідченням того, наскільки важко проводити розслідування.

По природі своєї професії та слідчої роботи, політичні журналісти схильні до розвитку напружених відносин з представниками державної влади. Зважаючи на цей факт, їх права (як і у випадку зі всіма громадянськими правами) повинні бути особливо захищені у всіх країнах та законодавчих системах.

В Німеччині, наприклад, ми збираємось переглянути Кримінальне законодавство, з метою зміцнення свободи преси, відмови від кримінальної відповідальності журналістів за сприяння «у зраді державних секретів», правопорушення, що дало підстави для обшуку особистого майна журналістів-розслідувальників, в якості доказів.

Я повністю підтримую боротьбу з безкарністю та зміцнення громадянських прав повсюди. Я

сподіваюся, що буде знайдено багато нових, практичних шляхів, що дозволять змінити незадовільне правове становище яке ми спостерігаємо в багатьох країнах світу.

Сабіна Лойтхойзер-Шнарренбергер, МР¹
Федеральний Міністр Юстиції Німеччини
Берлін, Червень 2011

Методологія

Отримані дані цього звіту основані на досвіді роботи ARTICLE 19 та Організації Міжнародної Медіа Підтримки (IMS) в Україні, Беларусі та Росії. Дослідження та аналіз для даного звіту були проведені співробітниками ARTICLE 19, з цінними матеріалами наданими Організацією Міжнародної Медіа Підтримки (IMS).

Дослідження для даного звіту включили аналіз відповідних доповідей місцевих, регіональних, та міжнародних медіа, неурядових організацій та міжурядових організацій, а також консультації з відповідними експертами по вибраним країнам та справам. Співробітники ARTICLE 19 також провели оригінальні інтерв'ю для одної вибраної справи на країну, витяги з яких наведені у звіті.

Рекомендації у звіті були отримані внаслідок дискусій під час конференції організованої ARTICLE 19 та Організацією Міжнародної Медіа Підтримки (IMS) в Києві, Україна, 16 вересня 2010 року «І десять років потому немає справедливості для Георгія Гонгадзе: потреба пошуку нових шляхів подолання безкарності». Експерти, які були присутні на конференції не отримали жодної матеріальної компенсації за свою участь.

Справи, обрані для включення у даний звіт, є на думку ARTICLE 19 найбільш серйозними прикладами невирішених справ зникнення та вбивства журналістів за останні 10 років в Україні, Беларусі, та Росії. Хоча цей список не

є вичерпним, ці справи мали особливий ефект на свободу самовираження в цих країнах та в регіоні. Жодна з них не була розкрита, оскільки зачинщики, а часто і самі злочинці не були визначені та притягнуті до відповідальності.

Передумова

Насильство проти журналістів в Беларусі, Росії та Україні, зокрема вбивства та зникнення журналістів за останні 10 років, не знайшли адекватної відповіді від урядів цих країн. Результатом такої поведінки у трьох країнах стала поява клімату беззаконня, порушень прав журналістів, та гнітючий ефект на свободу самовираження. Вбивства журналістів є не лише нападами на конкретних жертв на їх сім'ї, а являють собою напад на право вільно отримувати на поширювати інформацію.

В зв'язку з цим важливо звернутися до міжнародних зобов'язань Росії та України в рамках Європейської Конвенції з Прав Людини (ЄКПЛ), до ратифікації якої також прагне Беларусь. В 2007 році Парламентська Асамблея Ради Європи висловила свою глибоку стурбованість з приводу чисельних вбивств та нападів на журналістів та загрози їхньому життю: «Асамблея нагадує правове зобов'язання держав-членів відповідно до статей 2 та 10 ЄКПЛ розслідувати будь-які вбивства журналістів, а також акти жорсткого фізичного насильства та погроз у вбивстві в відношенні них. Це зобов'язання випливає з окремих прав журналістів відповідно до Конвенції, а також з необхідності для будь-якої демократії мати функціонуючий медіа простір, вільний від залякувань та політичних загроз. Де у нападах на журналістів панує беззаконня, страждає демократія та верховенство закону».²

Ілюстрацією такої безкарності стало зникнення та подальше вбивство українського журналіста Георгія Гонгадзе в 2000 році. 14 вересня 2010 року за два дні до десятої річниці

його зникнення Генеральна Прокуратура України оголосила про завершення цього розслідування. Вона визнала колишнього Міністра Внутрішніх Справ Юрія Кравченка зачинщиком та керівників зникнення та вбивства Гонгадзе. Знадобилося 10 років, щоб дійти цього висновку, Але все ж таки, залишається багато сумнівів з приводу того, чи була це та сама особа, що замовила вбивство Гонгадзе, оскільки найважливіші докази так і не були досліджені. Висловлювалися занепокоєння, що в Україні розслідування зникнення Харківського журналіста Василя Климент'єва в серпні 2010 року піде тим самим шляхом. Оскільки такі зникнення достатньо рідкісні для України, зникнення Климентєва стало ударом для журналістського середовища, та стало тестом для відносно нового політичного режиму на перевірку своєї прихильності демократії та верховенству права. Ці зникнення у поєднанні з фізичними нападами та підвищенням тиску на незалежні ЗМІ привели до того, що місцеві медіа організації висловили занепокоєння тим, що медіа простір України скоро відобразить

ситуацію у сусідній Росії, де розвинулась атмосфера нетерпимості до вираження думок, що критикують уряд.

За словами спеціального доповідача ООН з питань Свободи Самовираження, Росія є найбільш небезпечною країною в світі для журналістів. У червні 2010 року він закликав «Філіппіни, Сомалі, Ірак, Пакистан, Російську Федерацію та Мексику (країни, де нараховується найбільша кількість смертей журналістів, в порядку зменшення) запровадити необхідні заходи, щоб гарантувати захист журналістів».³ Реакція російського уряду на його занепокоєння принесла розчарування. Представники країни зазначали, що незважаючи на напади на журналістів в Російській Федерації «кожна справа ретельно досліджується та винні отримують покарання на яке вони заслуговують»⁴ незалежно від того, чи пов'язані ці напади з їх професійною діяльністю. Як свідчать документи по справам наведеним у даному звіті, це неправда, як і в більшості випадках, винні так і не були знайдені.

Такий самий підхід ми бачимо в Білорусі, де можемо провести вражаючу паралель між справами Георгія Гонгадзе та фоторепортера Дмитрія Завадського. Завадський зник в Мінську в липні 2000 року та тіло його так і не знайшли. Це сталося під час хвилі політично

вмотивованих зникнень високопоставлених політиків в Білорусі в період з 1999 по 2000 рік. Смерть за підозрілих обставин, в вересні 2010 року, Олега Бябеніна, білоруського активіста з захисту прав людини, журналіста, засновника та редактора незалежного веб-сайту новин Charter '97, стимулював страх до подальших нападів на журналістів. І хоча Білорусь дозволила огляд первісного розслідування за фактом смерті Бябеніна, навряд чи варто сподіватися, що його справа, яку влада негайно класифікувала як «самогубство», буде мати незалежне розслідування.

Хоча важко встановити точну кількість журналістів вбитих через свою професію, є неспростовні докази того, що ця кількість велика. Загальна цифра недоступна, оскільки уряди цих країн не публікують відповідну статистику, а неурядові організації⁵ використовують змінювані показники та інформаційні системи для реєстрації та слідкуванням за розвитком подій. Доступний діапазон цифр включає 13 підтверджених убивств, пов'язаних з професією, 9 зникнень та 29 непідтверджених вбивств в період з 2000 до 2010 року в Україні, Білорусі та Росії,⁶ 26 підтверджених вбивств, включаючи зникнення,⁷ з Росією на чолі цього списку – 22 вбивства. До жовтня 2010 року база даних що проводиться Міжнародною Федерацією Журналістів⁸ для Росії налічувала 53 справи з чітким зв'язком

між смертями журналістів та їх роботою з 2000 року (в 15 з яких цілились безпосередньо, 31 загинули у підозрілих аваріях, та сім смертей під час перехресного вогню та терористичних атак). Репортери без кордонів навели список з 21 убитих журналістів в Росії в період з березня 2000 по липень 2007 року. Різниці в цих підрахунках не важливі, ясно, що життя журналістів в Україні, Білорусі, Росії під ризиком, через специфіку їх роботи. Жоден з зачинщиків, та лише декілька винних були притягнуті до судової відповідальності.

Дивлячись на справу Гонгадзе та зникнення в Білорусі, в тому числі Завадського, нинішній Федеральний Міністр Юстиції Німеччини Сабіна Лейтхойзер-Шнарренбергер, в колишньому доповідач Парламентської Асамблеї Ради Європи по справі Гонгадзе та співдоповідач в Україні, звітувала, що «справа Гонгадзе стала в Україні та за її межами потужним символом боротьби між громадськими рухами та захистом свободи самовираження, з одного боку та тим, що часто сприймається як репресивні сили певних політичних утворювань, з іншого».⁹

Цей звіт в деталях показує, як уряди цих країн не змогли під свою відповідальність притягти до судової відповідальності осіб винних у загибелі журналістів. Тут наведені рекомендації основним зацікавленим особам – урядам, міжурядовим організаціям, та громадянським

спільнотам – щодо того, як вони повинні долати безкарність по цим справам. Це довгий шлях. Щоб забезпечити той факт, що ці журналісти, які втратили життя доповідаючи про суспільно важливі питання не загинули марно, вкрай важливо продовжувати працювати для встановлення більш безпечного та надійного медіа простору у всіх трьох країнах.

Матеріали, що включені у даний звіт показують, що громадянська реакція посадових осіб в Україні, Білорусі та Росії задала тон розслідуванням у справах по нападах на журналістів. Відсутність політичної волі для вирішення цієї проблеми, або навіть розгляд професійної діяльності журналіста, яка могла стати причиною вбивства, переважає в усіх справах наведених нижче. В Україні, Білорусі. Та Росії існує набагато більше справ ніж ці 22 наведені у даному звіті. Однак, часто є неможливим встановлення офіційного мотиву пов'язаного з професійною діяльністю журналіста, через відсутність негайного та ефективного розслідування посадовими особами, їх небажання ділитися інформацією з родиною, адвокатами та суспільством. Зокрема, коли загибель журналіста пов'язана з передбачуваним самогубством, влада рідко порушує кримінальну справу, перешкоджаючи тим самим встановити зв'язок між загибеллю журналіста та його професійною діяльністю.

Рекомендації

Основою є дані цього звіту та результатів конференції «І десять років потому немає справедливості для Георгія Гонгадзе: потреба пошуку нових шляхів подолання безкарності» що проводилась в Києві, 15 вересня 2010, ARTICLE 19 та організація Міжнародної Медіа Підтримки (IMS) розробили рекомендації для України, Білорусі, та Росії. За останні 10 років, чисельні смерті та зникнення журналістів в цих країнах, привернули увагу та засудження всього світу. Серед них вбивство Георгія Гонгадзе в Україні в 2000 році, зникнення Дмитрія Завадського в Білорусі в 2000 році, вбивство Анни Політковської в Росії в 2006 році. Багато інших справ також були зафіксовані місцевими на міжнародними спостерігачами. Але в трьох країнах жоден з зачинщиків цих злочинів, та лише декілька винних було притягнуто до відповідальності.

ARTICLE 19 та Організація Міжнародної Медіа Підтримки(IMS)закликають владу України, Беларусі та Росії впровадити необхідні політичні та законодавчі заходи, для захисту журналістів, та захисті права на свободу самовираження, відповідно до їх міжнародних обов'язків. Зокрема вони повинні:

- Публічно визнати, що журналісти уразливі до насильства саме через роботу яку вони виконують. Цей факт повинен розглядатися з самого початку, у випадку нападу, смерті, або зникнення журналіста.
- публічно засудити напади, смерть, або

- зникнення, утримуючись від будь-якої негативної пропаганди щодо журналістів під питанням;
- розробка та здійснення ефективної політики щодо заохочення та захисту журналістів, забезпечуючи їм роботу у вільному та безпечному середовищі.
- навчати своїх державних службовців, особливо тих, хто працює в правоохоронних органах, ефективним та швидким відповідям, коли журналіст перебуває під загрозою, в тому числі надзвичайні заходи (конспіративних квартирах, і т.д.), щоб захистити його від ще більшої шкоди;
- ввести в дію відповідні і прийнятні механізми захисту для журналістів під загрозою;
- якщо напад відбувається, запустити негайне, ефективне та незалежне розслідування з метою приведення як виконавців так і підбурювачів до відповідальності. Коли є вірогідність участі у справі місцевих органів влади або інших державних органів, такі розслідування мають бути переміщені до іншого органу за межами їх юрисдикції або сфери впливу;
- забезпечити сучасною, безперервною інформацією про розвиток таких досліджень, в першу чергу, членам сім'ї та адвокатам, а також для широкої публіки;
- ввести в дію конкретні заходи щодо запобігання повторення подібних актів;
- звернути особливу увагу на сприяння роботі громадянського суспільства та засобів масової інформації, які стосуються свободи слова та захисту журналістів;

-
- видалити положення про термін давності за злочинами національного значення;
 - підписати і ратифікувати Міжнародну конвенцію для захисту всіх осіб від насильницьких зникнень і застосувати принцип універсальної юрисдикції на своїй території.

Для міжурядових організацій та міжнародних спільнот рекомендовано:

- надавати пріоритет захисту журналістів, в рамках теми захисту прав людини на порядках денних стосовно України, Білорусі та Росії;
- допомогти Україні, Білорусі та Росії у виконання своїх міжнародних зобов'язань з прав людини відповідно до міжнародного права, включаючи виконання відповідних рішень і постанов міжнародних органів з прав людини, такі як Європейський суд з захисту прав людини та Комітету ООН з прав людини.

Для громадянського суспільства та організацій засобів масової інформації рекомендовано:

- продовжувати стежити за ситуацією щодо захисту журналістів та правом на свободу самовираження в Україні, Білорусі та Росії, зокрема, об'єднати зусилля для підтримки розслідування нападів на журналістів та жорстокого поводження з ними, підвищення рівня цієї проблеми не тільки на національному рівні, а й на двосторонньому, регіональному і міжнародному рівнях, з використанням нових технологій;

- консолідувати документацію, наприклад, через центральний веб-сайт / портал, що надає інформацію на національному та міжнародному рівнях для широкої громадськості, яка повинна у подальшому брати участь у демонстраціях або кампаній, спрямованих на боротьбу та ліквідацію безкарності;
- для засобів масової інформації – надання адекватного керівництва з безпеки та самозахисту для співробітників, забезпечення їх охоронним обладнанням у разі необхідності, впровадження тренінгів як для постійних так я для позаштатних робітників.

Інформація про країни

Важко встановити, чи вбивства та зникнення журналістів в Україні, Білорусі та Росії пов'язані з їх професією. Влада не бажає починати розслідування для виявлення таких зв'язків, можливо через бажання захистити зачинщиків та винних через власну причетність, або в результаті корумпованих взаємовідносин. Матеріали, що включені в цей звіт були взяті з різних джерел та показують що рівень безкарності за такі злочини є неприйнятним. Найбільш яскравий факт, це те що жодного зачинщика не було притягнуто до судової відповідальності, та лише декілька випадків коли справді винні були знайдені та засуджені.

Україна

За останні 10 років фатальні фізичні напади на журналістів в Україні з чітким встановленою зв'язку з їх професійною діяльністю, були відносно рідкісні; однак кримінальне розслідування таких справ ще потрібно успішно довести до кінця, як свідчать три справи вбитих/зниклих журналістів, що наведені нижче. Зокрема, коли мотивом таких злочинів стає корупційна діяльність, влада не проявляє ініціативи у вирішенні таких справ. У деяких випадках відсутність солідарності серед журналістської спільноти є низькою і про злочини проти журналістів не доповідається.

Наступні справи про загибель або зникнення журналістів в Україні розглянуті нижче:

11/08/2010 – Василь Климентьев

07/07/2001 – Ігор Александров

16/09/2000 – Георгій Гонгадзе

Василь Климентьев¹⁰

Зник: 11/08/2010, 67 років, Харків, східна Україна.

Посада: Головний редактор Харківської газети Новий Стиль.

Фокус: Корупція та соціально-економічних питання. Климентьев був журналістом, відомим роботою по боротьбі з корупцією, особливо в університетах, лікарнях, правоохоронних та податкових органах. У своїх останніх статтях він критикував місцевого прокурора, а також начальника обласного податкового управління. Климентьев мав зображення, що показують вілли на березі озера, які належать місцевим чиновникам, які будуть опубліковані в газеті Новий Стиль в рамках звітності

про корумпованих місцевих чиновників.

Деталі справи: За даними місцевих газет, Климентьев поїхав з дому 11 серпня 2010 року з невідомим чоловіком, на сріблястому БМВ. Відтоді його ніхто не бачив. Після відмови прийняти гроші в обмін на відмову від публікації доповіді про хабарництво в обласній прокуратурі, він, як повідомляється, отримували погрози. За півтора роки до його зникнення, він повідомив, що йому було відомо, що він був під наглядом місцевої міліції. Партнер Климентьева повідомив про його відсутність до Харківського обласного відділу міліції 12 серпня 2010 року. Сім днів після його зникнення його мобільний телефон був знайдений у порожньому човні на Печенегському озері.

Розслідування: Місцева міліція почала розслідування, підозрюючи, "умисне вбивство". Справа згодом була передана до Міністерства внутрішніх справ. За даними київського агентства УНІАН, Харківська міліція оголосила нагороду в 20 000 українських гривень (близько 2500 доларів США) за інформацію, яка допоможе знайти Климентьева.

Ні підозрюваних, ні мотивів до цих пір не виявлено. За словами міністра внутрішніх справ Анатолія Могильова, зникнення, швидше за все, пов'язане з професійною діяльністю Климентьєва. У листопаді 2010 року Генеральний прокурор, Віктор Пшонка заявив, що обсяги розслідування скорочено і воно близьке до завершення, не даючи жодних подробиць. У квітні 2011 року міліція оголосила, що вони допитали більше 3000 чоловік в ході розслідування.

Нинішній стан: Розслідування триває.

Реакція уряду: Віктор Янукович, теперішній президент України пообіцяв, що він особисто слідкуватиме за ходом розслідування справи Климентьєва. Міністр Внутрішніх справ, Анатолій Могильов, заявив, що співробітники міліції могли бути причетними до зникнення Климентьєва, тому перевів загальну координацію розслідування на національний рівень.

Ігор Александров¹¹

Помер: 07/07/2001, 44 роки, Слов'янськ, Східна Україна.

Посада: Директор телевізійної компанії TOP, що знаходиться в Слов'янську.

Фокус: Корупція в уряді. Александров вів телевізійну програму «Без Ретуші» («Без цензури»), в якому

він регулярно критикував корупцію в уряді на національному та регіональному рівнях. Напередодні президентських виборів 1999 року, телевізійна станція Александров була однією з небагатьох, яка надавала ефірний час для опонентів президента Леоніда Кучми. У 1998 році він був позбавлений журналістської роботи протягом п'яти років та засуджений до двох років тюремного ув'язнення після повідомлення про те, що член парламенту мав незаконну монополію на продаж горілки. Він був виправданий після звернення до Європейського суду з прав людини.

Деталі справи: Невідомі напали на Александрова коли він увійшов до кабінету телекомпанії TOP 3 липня 2001. Крики й стогони було чути зсередини будівлі, Александров був знайдений в крові з розламанною головою, поблизу Були залишені дві бейсбольні біти. Його доставили в лікарню відразу, він помер 7 липня 2001 року, так і не прийшовши до тями.

Розслідування: У серпні 2001 року був заарештований бомж, Юрій Верденюк, та звинувачений у вбивстві Александрова; однак 17 травня 2002 року Апеляційний Суд в Слов'янську виправдав бомжа через відсутність доказів проти нього. Суд також закликав владу відновити кримінальне розслідування. У вересні 2002 року український парламент започаткував слідчу комісію для з'ясування деталей вбивства Александрова. У ході розслідування комісія звинуватила українські

служби безпеки у фальсифікації доказів по справі. Два міліціонера, Олег Тамбовцев та Євген Дроздов, були визнані винними у фальсифікації розслідування та засуджені відповідно до шести і шести з половиною років тюремного ув'язнення в травні 2006 року. Іншим офіцерам поліції були також пред'явлені звинувачення у фальсифікації розслідування в 2007 році, але вони були виправдані за апеляцією в лютому 2009 року. 7 липня 2006 п'ять членів місцевого злочинного угруповання, «17 район», були засуджені за вбивство Александрова Луганським апеляційним судом. Олександр Рибак і Дмитро Рибак були засуджені відповідно до 15 і 11 років позбавлення волі як підбурювач та організатор вбивства. Олександр Онішко і Руслан Турусов визнали свою провину і були засуджені відповідно до 12 років і шести років позбавлення волі як злочинці; їх спілльник Сергій Корітський, був засуджений до двох з половиною років позбавлення волі. Хоча є підстави вважати, що Олександр Рибак (колишній член української секретної служби) був одним із ініціаторів, який фігурував в передачах Александрова, проведення попереднього розслідування показує, що високопоставлені співробітники правоохоронних органів, які були залучені до цієї справи, так і не були притягнуті до відповідальності.

Нинішній стан: Незважаючи на звернення прокурора до Верховного суду, вироки не вважалися занадто м'якими. 23 травня 2007 суд залишив в силі рішення Луганського обласного суду. Розслідування було припинено.

Реакція уряду: Через три дні після смерті Александрова, тодішній президент Кучма публічно наказав міліції та прокуратури зробити все можливе, щоб розкрити вбивство і вказав, що кримінальна справа має бути передана від місцевого до національного рівня. Однак, це мало критику від тодішнього місцевого прокурора Віктора Пшонки (теперішнього Генерального прокурора України), який був відповідальний за початкове кримінальне розслідування.

Георгій Гонгадзе¹²

Зникнення та подальше вбивство Георгія Гонгадзе в 2000 році, є одним з найвідоміших випадків насильства щодо журналістів в Європі і одним з не багатьох, в якому Європейський суд з прав людини виніс судове рішення. Його дружина, Мирослава Гонгадзе, відіграла важливу роль у підтримці уваги та тиску на український уряд, щоб не «забути» про цю справу. Вона продовжує працювати з-за кордону для того, щоб винних у викраденні та вбивстві її чоловіка було притягнуто до відповідальності

Зник: 16/09/2000, 31 рік.

Посада: Слідчий журналіст, один із засновників і головний редактор опозиційного сайту новин Українська правда.

Фокус: Внутрішня політика. Григорій Омельченко, опозиційний політик, заперечував своє відношення

до зникнення та вбивства Гонгадзе, начебто він володів документами, які висвітлюють корупційну діяльність у найближчому оточенні президента.

Деталі справи: Гонгадзе зник 16 вересня 2000 року. Його тіло було знайдено 3 листопада 2000 року в лісі в Тарашанському районі приблизно в 40 милях від Києва. Його труп був обезголовлений і облитий диоксином. Виявилося, що його тіло також було облите бензином, що завадило спалити труп повністю. За кілька місяців до свого зникнення Гонгадзе говорив своїм родичам та колегам, що він отримував погрози та був під наглядом, про що він написав відкритий лист до Генеральної прокуратури 14 липня 2000 року. У грудні 2000 року Олександр Мороз, лідер Соціалістичної партії, оприлюднив записи, які після тривалого тестування, стали доказом того, що президент Кучма, його начальник штабу Володимир Литвин та міністр внутрішніх справ Юрій Кравченко обговорювали, як змусити замовкнути Гонгадзе. Вони обговорювали, чи варто депортувати його на батьківщину, Грузію, чи викрасти чеченцями, бо він "зайшов надто далеко." Відразу ж після його зникнення у вересні 2000 року відбулися масові демонстрації з вимогою відставки уряду Кучми.

Розслідування: Коли тіло було знайдено в листопаді 2000 року, без офіційного визначення, слідчі відразу відкинули версію про те, що це труп Гонгадзе. Тим не менш, його колеги вирушили в село Тараша і знайшли коштовності, що належали Гонгадзе.

Крім того, рентген руки трупа показав, що це була рука Гонгадзе. Влада, нарешті, підтвердила, що це труп Гонгадзе у 2003 році. Місцевий прокурор, який очолював справу, був визнаний винним в перевищенні посадових повноважень і фальсифікації доказів у травні 2003 року. Ігор Гончаров, колишній офіцер міліції та ключовий свідок, помер під вартою в поліції через травми в той час як він був затриманий в серпні 2003 року. Європейський суд з прав людини заявив, що "до грудня 2004 року, державні органи влади були більше стурбовані доказом не залучення високопоставлених державних посадових осіб у цю справу, чим пошуком правди про обставини зникнення та смерті чоловіка заявника". Віктор Ющенко пообіцяв розглянути справу і почав нове розслідування коли став президентом в 2005 році. На 1 березня 2005 року він оголосив, що справа закрита, і що підозрюваних убивць, які були чиновниками Міністерства внутрішніх справ, було заарештовано. 4 березня 2005 колишній міністр внутрішніх справ Юрій Кравченко був знайдений мертвим у своєму будинку напередодні свого свідчення. Валерій Костенко, Микола Протасов і Олександр Попович, всі чиновники Міністерства внутрішніх справ, були звинувачені у вбивстві в березні 2005 року. Протасов був засуджений до 13 років тюремного ув'язнення, Костенко та Попович кожен до 12 років ув'язнення. Однак на сьогоднішній день ніхто не був звинувачений у розпорядженні на вбивство Гонгадзе. Головний підозрюваний, Олексій Пукач, не був заарештований до 22 липня 2009 року. Він був начальником головного управління кримінального

розшуку. Завдяки його свідченням можливо було знайти череп Гонгадзе в тому ж місяці.

і колишній помічник Кучми, заперечує будь-який зв'язок у приховуванні участі офіційних осіб.

Нинішній стан: 14 вересня 2010, Генеральна прокуратура оголосила, що справа була закрита і прийшла до висновку, що єдиним організатором викрадення і вбивства Гонгадзе був тодішній міністр внутрішніх справ Юрій Кравченко. Рішення про відмову відкриття розслідування було скасовано в жовтні 2010 року. 2 березня 2011 Апеляційний суд відхилив апеляцію вдови Гонгадзе, Мирослави, в результаті рекласифікації випадку як “вбивство на словесному попити,” занижуючи його колишній статус “замовне вбивство”. 24 березня 2011 року, прокурор звинуватив колишнього президента Кучми у зловживанні службовим становищем, яке призвело до вбивства Гонгадзе. Кучма загрожувало до 12 років у в'язниці, якщо б він був засуджений.

Реакція уряду: Юрій Смирнов, тодішній міністр внутрішніх справ, заявив у травні 2001 року, що справа була вирішена, стверджуючи, що вбивство було скоєно двома хуліганями. Розслідування вбивства стало головною темою президентських виборів 2004 року, на яких переміг Віктор Ющенко. Він нагородив Гонгадзе титулом “Героя України” 23 серпня 2005. Однак, на відміну від дій в 2007 і 2009 роках, він також вручив нагороди декільком особам, раніше залученим до кримінальної справу, в тому числі колишньому генеральному прокурору, Потебеню, який явно заблокував розслідування. Володимир Литвин, нинішній спікер парламенту

Інтерв'ю з Мирославою Гонгадзе (вдова Георгія Гонгадзе)¹⁴

«Влада країн, де скоюються злочини проти журналістів, повинна зрозуміти, що просто так, це їм з рук не зійде»

Питання: “Справа вашого чоловіка, Георгія Гонгадзе, в Україні, має багато спільного з випадками у Білорусі та Росії. Чому ці справи не розслідуються належним чином, незважаючи на міжнародний тиск і величезний суспільний інтерес?”

Відповідь: “Відсутність серйозних розслідувань злочинів проти журналістів є міжнародною проблемою. Але особливо гострою ця проблема є в пострадянських країнах. Журналісти, що займаються розслідуванням корупції, зловживання службовим становищем та іншими незаконними діями посадових осіб або олігархів, виконують надзвичайно корисну, але небезпечну роботу. Георгій, як Ганна Політковська і Дмитро Завадський, розуміли ризики своєї роботи. Але не могли вчинити інакше, розуміючи наскільки важлива їх робота для суспільства. Знищивши їх, влада намагалася продемонструвати свою силу і залякати інших журналістів. Ці справи не розслідуються з кількох причин. Основна причина полягає в тому, що до них причетний уряд або представники правоохоронних органів, як корумповані наскрізь, і розслідування виявить це. Представники уряду не мають політичної волі для розслідування злочинів, скоєних за їх прямої чи непрямої участі. Друга причина полягає у відсутності прозорої правової системи та відсутності будь-якого тиску на співробітників

правоохоронних органів в пострадянських країнах для проведення таких досліджень. Третя причина полягає у відсутності ефективних міжнародно-правових механізмів для розслідування злочинів проти журналістів у країнах, де вони були здійснені, і де державні органи стоять на шляху досліджень. Пострадянські країни також мають стару кримінальну систему, обмежуючи права жертви в таких справах; їх сім'ям не дозволяється дивитися на матеріали справи, або сприяти розслідуванню, не кажучи вже про моральне зловживання жертвами під час розслідувань.”

Питання: “Чи є зміни в розслідуванні справи Георгія? Чи є надія на будь-яке зворушення в найближчому майбутньому? Що може прискорити розслідування?”

Відповідь: “На жаль, останнім часом було мало прогресу в справі. Крім арешту генерала Пукача, який безпосередньо брав участь у вбивстві Георгія відповідно до доказів і його власним визнанням, офіс української прокуратури не в змозі зробити будь-якої додаткових звинувачень або арештів. Люди, які замовив цей злочин не були названі також. Звинувачення проти генерала Пукача буде передано до суду найближчим часом, але не знаючи, хто замовив вбивство не має можливості визначити ступінь вини обвинуваченого У цій

ситуації важко сподіватися, що люди, які заговорили вбивство Георгія будуть названі. Справу можна розслідувати лише за наявності політичної волі лідерів країни, та покращенням команди, яка проводить розслідування.”

Питання: “Багато міжнародних організацій намагаються покінчити з безкарністю за вбивства журналістів. Якими ви бачите ці дії і який підхід був би більш ефективним?”

Відповідь: “Міжнародні організації з прав людини роблять дуже хорошу роботу по залученню уваги до таких злочинів, та дають владі зрозуміти, що їм це з рук не зійде. Увага міжнародної спільноти, а також активна робота міжнародних захисників прав людини, все це сприяло прогресу у справі Георгія. Три поліцейських вже були покарані у зв’язку з цією справою, а інший чекає покарання, але зачинщики так і не були ідентифіковані. На жаль, влада ігнорує вимоги міжнародних організацій, засобів масової інформації та громадськості. Я вважаю, що спеціальний механізм розслідування таких справ повинен бути встановлений Радою Європи, Організацією Об’єднаних Націй та Міжнародним кримінальним судом. Це дозволить забезпечити передачу таких справ до міжнародного суду для того, щоб почати справу проти лідерів країн, які були причетні. Якщо влада не буде відчувати покарання за діяння або без діяння, участь або приховування деталей таких злочинів, нічого не зміниться.”

Питання: “Багато міжнародних організацій розробляють програми щодо запобігання нападів на журналістів та, щоб допомогти журналістам захистити себе. Наскільки ці програми релевантні для України?”

Відповідь: “Я впевнена, що чим більше журналісти, знають про свої права і в змозі їх захистити, тим ефективніше вони будуть виконувати свою роботу і державну службу. Крім того, помітивши небезпеку, журналіст буде мати можливість реагувати швидше і уникнути можливих загроз. Освітні програми для журналістів, є надзвичайно ефективними і важливими.”

Білорусь

Білорусь відома своїм авторитарним режимом та обмеженням свободи ЗМІ. За зникнення журналіста Дмитра Завадського в 2000 році послідував цілий ряд гучних зникнень політиків у 1999 році. Відсутність будь-якого судового рішення по цим справам, подальше погіршення ситуації з захистом прав людини стало поштовхом для призначення спеціального доповідача ООН по Білорусі з 2004 по 2007 роки. 1997 році спеціальний гостьовий статус Білорусі в Раді Європи було призупинено, через відсутність прогресу в області демократії, прав людини і верховенства закону. У 2004 році Європейський Союз ввів санкції, включаючи заборону на поїздки вищих посадових осіб причетних до порушень прав людини, включаючи зникнення журналістів. Смерть журналіста Олега Бебеніна напередодні президентських виборів 2010 року мала вирішуючи й вплив на залишки незалежних медіа, зокрема Інтернет.

Наступні справи загинели або зникнення журналістів в Білорусі наведені нижче:¹⁵

03/09/2010 – Олег Бебенін
20/10/2004 – Вероніка Черкасова
07/07/2000 – Дмитрій Завадський

Олег Бебенін¹⁶

Помер: 03/09/2010, 36 років, біля Мінську, Білорусь.

Посада: Активіст опозиції і журналіст, засновник і головний редактор веб сайту charter97.org.

Фокус: Бебенін звітував про порушення прав людини, корупцію та діяльності опозиції за сайт charter97.org, який він заснував. Він був відомим противником режиму Лукашенка, та був частою мішенню для уряду через свою роботу. Сайт

charter97.org піддавався нападу з боку білоруської влади кілька разів. Допитували співробітників, викрали і конфіскували все обладнання. Бебенін брав активну участь у кампанії кандидата від опозиції Андрія Саннікова на президентських виборах у грудні 2010 року.

Деталі справи: Бебенін помер при підозрілих обставинах. 3 вересня 2010 він був знайдений його братом та друзями звисаючи зі сходів на своїй дачі за межами Мінська. Він мав зустрітись зі своїми друзями в кіно напередодні ввечері. Коли він не з'явився, його друзі намагалися йому додзвонитися, але не змогли. Замість цього вони отримали текстове повідомлення з телефону Бебеніна, що він не міг відповісти на виклики. Влада одразу заявила, що результати розтину встановили, що Бебенін покінчив життя самогубством.

Слідчі Дзержинська, які обстежили будинок стверджували, що виявили дві порожні пляшки Білоруського бальзаму, сильний трав'яний лікер. Однак, за словами його друзів і родини, він не пив бальзам. Розслідування виявило, що ніяких слідів насильства на тілі не було знайдено, що суперечить твердженням його сім'ї. Передсмертної записки виявлено не було. На основі вивчення наявних матеріалів справи, експерти ОБСЄ відзначили в листопаді 2010 року, що причиною смерті стало самогубство через повішення. Їх мандат був обмежений технічною оцінкою наявних матеріалів справи та доказами, наданими прокуратурою, і вони не проводили окремого незалежного розслідування. Їх висновки сильно оскаржувалися білоруськими осередками захисту прав людини, які вважали «технічну оцінку» справи експертами ОБСЄ занадто обмеженою, щоб дійти такого висновку, та продовжували закликати до повного, повноцінного розслідування.

Розслідування: Перша публічна відповідь Мінської прокуратури негайно підтвердила смерть Бебеніна, як самогубство, заперечуючи будь-який зв'язок з його професійною діяльністю. До цих пір неясно, коли його смерть настала. За оцінками експертів, які досліджували сцену на наступний день, 4 вересня 2010 року, Бебеніна помер близько 2 годин 3 вересня 2010 року, в той час як в свідостві про смерть виданому пізніше його сім'ї дата смерті 2 вересня 2010 року. 9 вересня

2010 у попередній вироку слідчого йдеться про те, що на момент смерті, Бебенін був у важкому стані алкогольного сп'яніння. За словами заступника генерального прокурора Андрія Шведа, дослідження зосереджено головним чином на двох сценаріях: самогубство і вбивство за сценарієм самогубства.

Нинішній стан: Розслідування смерті Бебеніна було закрито 3 грудня 2010 року. Кримінальна справа ніколи не була відкрита.

Реакція уряду: 9 вересня 2010, у відповідь на прохання з низки міжнародних організацій - у тому числі Європейського Парламенту, Ради Європи, та представника ОБСЄ зі свободи засобів масової інформації, Дуні Міятович - для повного і прозорого розслідування по справі, білоруський уряд заявив, що він готовий допустити експертів ОБСЄ для вивчення обставин загибелі відомого журналіста опозиції. На 1 жовтня 2010 року, на прес-конференції для російських журналістів, президент Лукашенко відповів, що він не чув про Бебеніна з дня як він повісився.

Вероніка Черкасова¹⁷

Вбито: 20/10/2004, 44 роки, Мінськ, Білорусь.

Посада: репортер для газети профспілок Солідарність

Фокус: До того як Вероніка Черкасова почала працювати в газеті Солідарність у 2003 році, вона працювала на незалежні газети, такі як Білоруська ділова газета і Білоруська газета. Черкасова була відома за серію статей під назвою “КДБ все ще слідкує за тобою”, в яких вона пише про методи спостереження які використовуються білоруськими службами безпеки для контролю громадян.

Деталі справи: Черкасова була убита в своїй квартирі. Вона щойно повернулася з регіонального відрядження і була знайдений мертвою у своїй квартирі, заколотою ножем близько 40 разів в основному навколо горла. Гроші або інші цінні предмети викрадені не були. Незадовго до смерті, Черкасова вела розслідування можливих фактів продажу зброї між Білоруссю та Іраком за режимом Саддама Хусейна, а також схем відмивання грошей. Оскільки єдиними відсутніми елементами в квартирі після вбивства були фотографії, які вона знімала під час своєї поїздки в Ірак, є підозра, що її смерть може бути пов’язана з її розслідуванням продажу зброї. Організації з прав людини, таких як Комітет із захисту журналістів та Наглядач з Прав Людини, міжурядові організації, такі як Рада Європи, піддали критиці білоруський уряд, який не в змозі розслідувати вбивство. Зокрема, зв’язок між вбивством та професійною діяльністю ніколи не розглядався, а кримінальне розслідування було обмежено внутрішнім спором. Справа про вбивство Черкасової була включена в доповідь

2008 року Парламентської асамблеї Ради Європи в якості однієї з “нерозкритої смерті незалежних журналістів.”

Розслідування: Єдиними підозрюваними, що були допитаними Кримінально-слідчим у правлінням у зв’язку з убивством, були члени сім’ї Черкасової. Її син і батько були допитані кілька разів протягом декількох місяців більше ніж по три години кожен раз. 1 лютого 2005 року група співробітників міліції з’явилася в школі сина і намагалася змусити його взяти участь в судово-психіатричній експертизі, якій перешкодили його вчителів. Міжнародна амністія висловила стурбованість тим, що слідчі намагалися чинити тиск на членів сім’ї Черкасової, щоб ті зізналися у вбивстві. У 2007 році департамент карного розшуку зупинив справу стосовно членів її сім’ї через “недостатність доказів.” За словами місцевих білоруських журналістів, прокурор послідовно ігнорував ключові свідчення, які вони вважали, вказували, що вбивство було безпосередньо пов’язано з професійною діяльністю Черкасової.

Нинішній стан: Кримінальне розслідування було припинено у лютому 2007 року.

Реакція уряду: Органи державної влади не визнали, що вбивство Черкасової могло бути пов’язано з її роботою, і досліджували справу як випадок «домашнє насильство».

Дмитрій Завадський¹⁸

Викрадено: 07/07/2000.

Офіційно оголошений мертвим: 28/11/2003, 29 років, Мінськ, Білорусь.

Посада: Працював оператором у російській телевізійній мережі ОРТ. З 1994 по 1997 роки, був особистим оператором президента Олександра Лукашенка.

Фокус: У липні 1997 року він разом з репортером ОРТ Павло Шереметом були заарештовані за зйомки сюжету про уразливість білорусько-литовського державного кордону. Завадський висвітлював події другої чеченської війни в 1999 році.

Деталі справи: Завадський зник 7 липня 2000 року, коли він повинен був зустрітися Павлом Шереметом в аеропорту Мінська. Останній раз його бачили в аеропорту незадовго до прибуття рейсу Шеремета з Москви, його автомобіль пізніше був знайдений припаркованим в аеропорту. Дружина Завадського та Шеремет повідомили, що Завадський отримував телефонні дзвінки від невідомого, який наполягав на зустрічі з ним. У день його зникнення, Завадський зазначив, що за ним стежили двоє невідомих чоловіків. Як і лідери опозиції Віктор Гончар і Юрій Захаренко, які зникли роком раніше, Завадський

отримував телефонні дзвінки з погрозами протягом декількох місяців до свого зникнення. Тіло Завадського так і не знайшли, але він був офіційно оголошений мертвим через три роки після його зникнення. Замовниками цього злочину вважаються колишній голова Ради національної безпеки Віктор Шейман, тодішній глава МВС Юрій Сиваков і колишній офіцер безпеки в міністерстві внутрішніх справ, Дмитро Павличенко. У 2004 році Парламентська асамблея Ради Європи прийняла резолюцію, заявивши, що "інформація, зібрана доповідачем дає підстави вірити, що заходи вжиті на найвищому державному рівні були зосереджені на тому, що приховати справжні обставини зникнення, та спростувати підозри того, що вищі посадові особи держави можуть бути причетними до цих зникнень." Парламентська Асамблея постановила, щоб білоруський уряд провів незалежне розслідування ролі тодішнього генерального прокурора Шеймана, тодішнього міністра спорту Юрій Сиваков та Дмитро Павличенко у цій справі.

Вимога влади розкрити правду про зникнення Завадського була постійно включена до резолюцій ООН з прав людини та Парламентської асамблеї ОБСЄ. Кільком високопоставленим чиновникам, у тому числі і Шейману, були заборонені поїздки до Сполучених Штатів та країн Європейського союзу, через їх можливу участь у справі в Завадського та інших політичних зникненнях.

Розслідування: У серпні 2000 року в ході розслідування був зроблений висновок, що зникнення Завадського було попередньо спланованим злочиним та визначено п'ять підозрюваних.. Міліція висунула теорію, що білоруські агенти служби безпеки були причетні до злочину. 14 березня 2002 четверо чоловіків були визнані винними у викраденні Завадського. Засуджені були співробітниками Міністерства внутрішніх справ (МВС) спеціального підрозділу міліції "Алмаз:" Валерій Гнатович і Максим Малік (обидва засуджені до довічного ув'язнення), колишній курсант Академії МВС Олексій Гуз (засуджений до 25 років позбавлення волі), і Сергій Савушкін (засуджений до 12 років позбавлення волі). Судовий розгляд було проведено за закритими дверима, без будь-яких пояснень, чому суд не відкритий для громадського контролю. Постійні запити з вітчизняних організацій з прав людини на доступ до розгляду були відхилені. Ніяких доказів участі осіб, засуджених за викрадення Завадського широкій громадськості представлено не було. Всі засуджені винними себе не визнали. Розслідуванню не вдалося знайти тіло зниклого журналіста. Кримінальну справу за фактом зникнення Генпрокуратура відкривала декілька разів, але так і не виявили ніякої нової інформації.

Нинішній стан: Розслідування закрито, відповідно до рішення Управління Генеральної прокуратури Білорусі 5 травня 2006 року.

Реакція уряду: Високопосадовці особи, включаючи колишнього міністра внутрішніх справ Михайло Удовикова, стверджували, що зникнення Завадського було заплановане членами місцевої опозиції і його колегою по каналу ОРТ Павлом Шереметом, щоб помилково звинуватити уряд. Пізніше, у відповідь на анонімну електронну пошту відправлену на ЗМІ коли надійшла інформація про те, що до справи залучені служби безпеки, Білоруська державна Рада Безпеки зазначила, що чеченці були відповідальні за зникнення. Ця інформація була підтримана Президентом Лукашенко, який звільнив чотирьох високопоставлених чиновників на тій підставі, що вони за рахунок цієї справи намагалися організувати заговор проти нього, та скомпрометувати його позицію. У червні 2002 року два співробітника Управління Генеральної прокуратури, Дмитро Петрушкевич і Олег Случек, що займалися цією справою, втекли до США, де вони отримали притулок. Вони стверджували, що справа була організована чиновниками з найближчого оточення президента Лукашенка, до якої був залучений спец підрозділ 'Алмаз', для того, щоб усунути ряд фігур білоруської опозиції.

Інтерв'ю зі Світланою Заводською (жінка Дмитра Завадського)¹⁹

«Не має надії на зміни у розслідуванні цієї справи»

Питання: “Справа оператора Дмитра Завадського в Білорусі, має багато спільного з випадками в Україні та Росії. Чому ці справи не розслідуються належним чином, незважаючи на міжнародний тиск і величезний суспільний інтерес?”

Відповідь: “Основною причиною небажання розслідувати ці справи це участь самих високо посадовців у цих злочинах. На жаль, з тієї ж причини, міжнародне співтовариство не може вплинути на ситуацію. Справа в тому, що ніхто не має права втручатися у внутрішні справи суверенної держави, і влада в Білорусі, Україні чи в Росії не хоче, щоб хтось ззовні, допомагав в проведенні незалежного розслідування. Міжнародне співтовариство може лише робити заяви і передавати резолюцію, що засуджує ситуацію. Ми повинні бути вдячні міжнародному співтовариству, принаймні за одне: пильну увагу до цих справ. У той же час, міжнародні організації не мають реальних механізмів, щоб змінити ситуацію в аналогічних справах.”

Питання: “Чи є зміни в розслідуванні справи Дмитрія? Чи є надія на будь-яке зворушення в найближчому майбутньому? Що може прискорити розслідування?”

Відповідь: “Не було ніяких змін в офіційному

розслідуванні. Більше того, справа припинена вже чотири роки. Цікаво, що доповідь «Зниклі люди в Білорусі» Парламентської Асамблеї називають ряд підозрюваних, серед яких білоруські високо посадовці. Проте жоден з цих підозрюваних не був затриманий, або допитаний за останні 10 років, незважаючи на громадський тиск як всередині так і за межами країни. Немає ніякої надії на те, що ця справа буде вирішена, якщо тільки станеться чудо, та президент Лукашенко вирішить запросити міжнародних експертів для розглядання цієї справи. Якби Лукашенко справді хотів покарати, то не потрібно було б запрошувати іноземних експертів, існує достатньо засобів та сил вирішити цю проблему самим. Бракує тільки волі.”

Питання: “Багато міжнародних організацій намагаються покінчити з безкарністю за вбивства журналістів. Якими ви бачите ці дії і який підхід був би більш ефективним?”

Відповідь: “Я знаю, що багато міжнародних організацій роблять велику справу у вирішенні проблеми безкарності у випадках з журналістами. Ця робота дуже важлива, оскільки вона допомагає привернути увагу до цієї проблеми. Шкода, що вони не в змозі зобов'язати владу виконувати реальних дослідженнях. Всі роботи міжнародних організацій, і всі заяви і звернення,

і навіть резолюції ООН, носять рекомендаційний характер, на відміну від обов'язкового. Уряди Білорусі та Росії, де панують такі режими їх просто ігнорують та роблять що хочуть. Єдиний вихід із цієї ситуації полягає у створенні міжнародного механізму, можливо, в рамках ООН або ОБСЄ, які могли б змусити владу виконувати неупереджене розслідування цих випадків, повідомляючи про них в ООН та ОБСЄ.”

Питання: “Багато міжнародних організацій розробляють програми щодо запобігання нападів на журналістів та, щоб допомогти журналістам захистити себе. Наскільки ці програми релевантні для Білорусі?”

Відповідь: “Кожна країна має свої конкретні умови і, можливо, не всі рекомендації можуть бути застосовані в конкретній країні. Деякі ведуть боротьбу проти журналістів нахабно і відкрито, інші ж у хитрий і підступний манері, а деякі демонструють претензію на демократію і любов до журналістів. Такі програми повинні бути доступні для кожної конкретної країни, за умовами їх специфіки. Але, у всякому разі, такі програми необхідні.”

Росія

Майже фатальний напад на журналіста Олега Кашина 6 листопада 2010, став результатом безпрецедентної реакції від президента Медведева, який рішуче засудив напад, заявивши, що держава повинна гарантувати право журналістів говорити правду про людей і події в країні. Він навіть зауважив, що держава повинна вживати спеціальних заходів, у разі нападу на життя журналістів у світлі суспільної значущості їхньої роботи. За підсумками цих виступів законодавці представили законопроект, що дозволить збільшити покарання за фізичне насильство по відношенню до журналістів, однак, при цьому вони не порадились з журналістською спільнотою. Незважаючи на обіцянки влади Росії міжнародному співтовариству, було мало або взагалі ніякого руху в розслідуванні 16 нерозкритих справ про вбивства журналістів, описаних нижче, так як ніхто з зачинщиків не був притягнутим до відповідальності, демонструючи відсутність незалежного, своєчасного і переконливого дослідження.

Наступні справи про загибель або зникнення журналістів описані нижче:²⁰

11/08/2009 – Малік Ахмеділов
15/07/2009 – Наталія Естемірова
19/01/2009 – Анастасія Бабурова
31/08/2008 – Магомед Євлов
07/10/2006 – Анна Політковская
28/07/2005 – Магомед Варісов
01/07/2004 – Максим Максимов
09/10/2003 – Олексій Сидоров
03/07/2003 – Юрій Щекочихін
07/01/2003 – Владімір Сухомлін
29/04/2002 – Валерій Іванов
09/09/2001 – Едуард Маркевич
02/06/2001 – Віктор Попков
17/05/2001 – Владімір Кірсанов
06/05/2000 – Ігор Домніков
01/02/2000 – Владімір Яцина

Малік Ахмеділов²¹

Вбито: 11/08/2009, 33 роки, Махачкала, Дагестан, Російська Федерація.

Посада: Заступник головного редактора та ведучий слідчий кореспондент Хакікат, газетою, що друкується мовою Авар головний редактор Согратл, щомісячний політичний журнал.

Фокус: У своїй роботі для Согратл, Ахмеділов був зосереджений на політичному та громадському житті в Дагестані, в тому числі висвітлював випадки поліцейського насильства та вбивств. На Хакікат, він критикував дагестанські федеральні сили та місцеві правоохоронні органи які придушували релігійне і політичне інакомислення під прикриттям кампанії «боротьби з екстремізмом».

Деталі справи: Ахмеділов був обстріляний кількома невідомими при виході зі свого будинку 11 серпня 2009 року, і помер на місці. Нападники вийшли з припаркованого автомобіля Лада седан з тонованими стеклами і без номерних знаків. Очевидець описав що бачив цю ж машину біля будинку Ахмеділов до нападу. Алі Камалов, головний редактор газети Хакікат, а також голова дагестанського спілки журналістів, зазначили, що вбивство було політично вмотивованим. Дагестан є одним з найнебезпечніших з республік Росії, де з 1992 року щонайменше 11 журналістів були вбиті через свою професійну діяльність. У жодному із цих випадків зачинщики не були притягнуті до відповідальності.

Розслідування: Розслідування проводиться Слідчим управлінням комітету при прокуратурі Дагестану. У серпні 2009 року, на наступний день після вбивства, комітет стверджував, що професійна діяльність Ахмеділова була не єдиним мотивом вбивства, інші можливі мотиви це особисті вороги або борги. Додаткової інформації про хід розслідування не існує.

Нинішній стан: Розслідування триває.

Реакція уряду: Здається, не було прямої відповіді російських властей. Тим не менш, був міжнародний тиск на владу, щоб вирішити питання. Генеральний директор ЮНЕСКО Коїтіро Мацуура, заявив після смерті Ахмеділова,

звертаючись до влади «докласти всіх зусиль у прагненні привести винних до відповідальності».

Наталія Естемірова²²

Вбито: 15/07/2009, 50 років, між Грозним та Газі Юртом, Чечня, Російська Федерація.

Посада: Позаштатний журналіст, постійний автор незалежної газети Нова газета, та Кавказького новинного сайту Кавказький вузол. Вона була членом ради Меморіал, видатної російської організації з прав людини, а також консультантом Human Rights Watch.

Фокус: Естемірова висвітлювала порушення прав людини в Чечні, в тому числі викрадення, тортури і позасудові страти. Як одна з не багатьох людей, які повідомляють про права людини в Чечні, вона мала багато документально підтверджених випадків викрадення та вбивства з можливими посиланнями на призначеного Кремлем президента Чечні Рамзана Кадірова. У 2009 році Нова газета змушена була офіційно припинити співпрацю з Естеміровою у зв'язку з серією загроз, нібито від чеченської влади, так що її наступні статті були опубліковані під вигаданим ім'ям. Естемірова працювала в тісному контакті з журналісткою Анною Політковською та адвокатом з прав людини Станіславом Маркеловим, обидва з яких були вбиті, в 2006 і 2009 відповідно.

Деталі справи: Естемірова була викрадена у Грозному 15 липня 2009 року. При виході зі свого будинку в Грозному на роботу, чотири чоловіки затовкли її в білий седан, при чому вона кричала, що її викрадають. Через декілька годин її тіло було знайдено на узбіччі дороги 50 миль в сусідній Інгушетії. Її двічі вистрілили в серце і одного разу в голову. Її речі не пропали.

Розслідування: Розслідування відразу ж відкрили на федеральному рівні Слідчого комітету при генеральній прокуратурі. Заступник міністра внутрішніх справ Росії Аркадій Еделев заявив, що були зафіксовані чотири рядки запиту: вбивство пов'язане з професійною або громадської діяльності жертви; провокацій з боку озброєних угруповань лідерів, спрямовані на дискредитацію чеченської влади; насильницький грабїж та побутовий злочин. У лютому 2010 року Слідчий комітет повідомив, що визначив вбивцю Естемірової яким був Алхазур Башаєв, який був убитий в ході операції спецназу в восени 2009 року. В цей запис була внесена поправка, в жовтні 2010 року, до якого додалися два брати Башаєв, тільки один з яких ще живий. Причиною вбивства, як вони заявили, був страх того, що інформація, якою володіла Естемірова про їх зв'язки з чеченськими бойовиками стане відома громадськості. Проте, представники правоохоронних органів зазначили, що вони знали про ці зв'язки до її смерті, і наврайд чи ця версія могла б бути пов'язана зі справою.

Оскільки матеріали справи не доступні для зовнішнього огляду, не можливо перевірити, чи розглядалися інші версії, колеги Естемірової дзвонили, щоб отримати додаткову інформацію по справі. Вони відзначили, що на початку розслідування, здавалося, був реальний рух по справі, однак, як минув час, розслідування стало менш сфокусованим.

Нинішній стан: Розслідування триває.

Реакція уряду: Президент Росії Дмитро Медведєв, публічно засудив вбивство Естемірової на наступний день, і підкреслив важливість пошуку і покарання винних. У той же день, президент Чечні Кадиров нібито сказав "беззахисна, невинна жінка була убита. Ми зробимо все, щоб пролити світло на цю справу". Проте, у відповідь на заяву директора Меморіалу Олега Орлова, який назвав Кадирова морально відповідальним за смерть Естемірової, Кадиров подав позов на Орлова за наклеп.

Анастасія Бабурова²³

Померла: 19/01/2009 25 років, Москва, Російська Федерація.

Посада: Стажер журналіст Нової газети з жовтня 2008 року і відомий антифашистський активіст.

Фокус: Висвітлювала політику і діяльність

екстремістських груп, зокрема, піддаючи критиці неофашистські та расистські насильства. Вона була також активно проводила антифашистські та екологічні кампанії. У Новій газети, була зосереджена зокрема, на нацистських угруповань по всій Росії.

Деталі справи: Бабурова була застрелена на Пречистенці в Москві 19 січня 2009 року разом зі Станіславом Маркеловим, адвокатом з прав людини, при виході з прес-конференції про дострокове звільнення полковника Буданова, який був засуджений за вбивство в Чечні Ельзи Кунгаєвої в 2000 році. Маркелов представляв інтереси родини Кунгаєвих і протестував проти звільнення Буданова. Справа Ельзи Кунгаєвої була частиною матеріалу Ганни Політковської про порушення прав людини в Чечні. В останній статті Анастасії Бабурової для незалежної Нової газети було інтерв'ю з Маркеловим, в якій міститься посилання на Буданова. Вона була четвертою журналісткою Нової Газети, яку вбили. Маркелов помер на місці, а Бабурова померла в лікарні декілька годин по тому. Одразу не було зрозуміло, чому цілились в Маркелова і Бабурову. Участь Маркелова в численних судових справах, у тому числі пов'язаних з порушеннями прав людини в Чечні і від імені Нової газети, надавали декілька можливих мотивів, але найприйнятнішим було пояснення, що націоналісти помстилися за анти-фашистську діяльність Маркелова та Бабурової. В листопаді 2010 року після того як

члени неофашистського руху напали на глядачів, які дивилися документальний фільм по справі Маркелова і Бабурової в Новосибірську, два головних кіно фестивалю скасували показ фільм побоюючись нових нападів.

Розслідування: Кримінальна справа за фактом вбивства Маркелова та Бабурової була оголошена закритою в листопаді 2009 року після того як два ультра-націоналіста, Євгенія Хасіс і Микита Тихонов, були заарештовані і звинувачені у вбивствах. Звинувачення Хасіс у вбивстві були зняті і замінені на пособництво у вбивстві і в незаконному придбанні вогнепальної зброї. В якості основного підозрюваного, Тихонов відзначив, що він «випадково» і «мимоволі» стріляв у Бабурову. Журналісти Нової газети висловили стурбованість тим, що це буде відразу ж кваліфікуватися як менш суворе покарання, а також закликали розслідування до розгляду того факту, що Тихонов був лише найманим вбивцею, і треба шукати замовників.

Нинішній стан: 6 травня 2011, Тихонов і Хасіс були засуджені за вбивство Бабурової до довічного ув'язнення 18 років позбавлення волі відповідно. Суддя заявив, що інших співучасників, які були причетні до злочину, до цих пір не виявлено.

Реакція уряду: На наступний день після вбивства Бабурової, представники Міністерства

закордонних справ заявили, що вважає її смерть трагічною, але міжнародні та національні реакції “штучно політизовані” і використовується з негативними цілями для дискредитації Росії, підкреслюючи упереджену думку про відсутність свободи преси та переслідування журналістів в країні. Наприкінці січня 2009 року президент Росії Дмитро Медведєв висловив співчуття рідним та колегам Бабурової. Прем'єр-міністр Володимир Путін публічно не висловлював свої співчуття і визнав справу тільки під час державного візиту журналістів до Німеччини.

Магомед Євлоєв²⁴

Вбито: 31/08/2008, 37 років, Нарзан, Інгушетія, Російська Федерація.

Посада: Незалежний журналіст, головний редактор і власник опозиційного сайту Ingushetia.ru, колишній прокурор і бізнесмен.

Фокус: У 2001 році Євлоєв започаткував сайт Ingushetia.ru, який відкрито критикував уряд Інгушетії. Веб-сайт був спочатку нейтральний, але став більш політизованим протягом багатьох років де повідомлялося про викрадення людей, вбивства, і тероризм в Інгушетії; також здійснювалося покриття другого конфлікту в Чечні. Згодом, Євлоєв і його родина стали об'єктом серйозних погроз від інгушської влади. Протягом кількох місяців безпосередньо перед

смертю Євлоєва, сайт висвітлював антиурядові акції протесту і закликав до відставки президента Інгушетії Мурата Зязікова. Влада Інгушетії подала ряд позовів проти сайту. У червні 2008 року районний суд Москви наказав закриття сайту на ґрунті екстремізму. Незважаючи на рішення суду, Євлоєв і його колеги продовжували публікувати на веб-сайті, стверджуючи, що, оскільки сервер був заснований в Сполучених Штатах, російське законодавство не мало повноважень втручатися.

Деталі справи: Повертаючись на літаку з Москви 31 серпня 2008 року, Євлоєв був заарештований у зв'язку з розслідуванням кримінальної справи про вибух. Коли він їхав у сусідній Нарзан на машині, куля поранила його у висок, після чого він був доставлений у лікарню, та помер під час операції. Інгушська міліція заявила, що смерть настала в результаті нещасного випадку. Місцеві організації з прав людини вважають, що він навмисно вбили з метою придушення інакомислення в регіоні. Перебуваючи в літаку, Євлоєв переписувався з колегою Магомедом Казбієвим, повідомляючи, що президент Зязіков також летить в літаку. Повідомляють, що під час польоту, вони про щось сперечалися.

Розслідування: Кримінальну справу було порушено у вересні 2008 року. Після декількох невдалих спроб, 11 грудня 2009 року, Ібрагім Євлоєв (однофамілець), колишній головний охоронець інгушського міністра внутрішніх справ,

був засуджений за “випадкове заподіяння смерті”, “в результаті неналежної професійної поведінки.” Він був засуджений до двох років позбавлення волі та заборони на роботу в правоохоронних органах. 2 березня 2010 Верховний суд понизив термін покарання Євлоєва на “контрольоване проживання”, і зняли заборону. У липні 2010 року він був убитий. Родичі Євлоєва продовжують оскаржувати рішення суду про те, що стрілянина була випадковою, а його адвокати зробили ряд прохань про включення факту незаконного арешту Євлоєва, (оскільки приказ про його арешт вийшов тільки після його смерті) і слідство не допросило релевантних до справи свідків.

Нинішній стан: Розслідування було закрито. Як відомо, родичі Євлоєва, звернулися до Європейського суду з прав людини. Його батько звернувся до Слідчого комітету при Генеральній прокуратурі, щоб знову відкрити справу, на основі нової інформації про кількість людей в машині, коли Євлоєв був застрелений.

Реакція уряду: У жовтні 2008 року, через місяць після смерті Євлоєва, президент Росії Дмитро Медведєв звільнив президента Інгусетії Зязікова з посади, в знак відповіді на цю справу.

Анна Політковская²⁶

Вбивство Анни Політківскої в жовтні 2006 року залишається найскладнішою справою

вбивства журналістів в Росії, а можливо і по всій території колишнього Радянського Союзу. Її справа демонструє відсутність незалежності судової влади в Росії та відсутність політичної волі, щоб притягнути до відповідальності винних і зачинщиків її вбивства та вбивств інших журналістів.

Померла: 07/10/2006, 48 років, Москва, Російська Федерація.

Посада: Слідчий журналіст незалежної ‘Нової газети’, активний борець за права людини і автор декількох книг, в основному по Чечні.

Фокус: Політківская висвітлювала політику і порушення прав людини, переважно в Чечні. Крім того, вона висвітлювала другий конфлікт в Чечні, подорожуючи в межах регіону. Більшість її статей для Нової газети повідомляли про погіршення ситуації з правами людини там. Політківская також опублікувала кілька книг на цю тему в тому числі Брудна війна: Російський репортер у Чечні (2001) і стверджувала, що президент Чечні Рамзан Кадиров повинен постати перед судом за порушення прав людини. Вона також була дуже відвертою про свої погляди щодо тодішнього президента Росії Володимира Путіна і Росії опублікувала книгу «Путінская Росія» в 2004 році. Російський Щоденник був опублікований по смертю в 2007 році, який охоплює період з 2003 по 2005 рік, який вона описала як смерть

Російської парламентської демократії.

Деталі справи: 7 жовтня 2006 Політковская була убита в ліфті її будинку. В неї стріляли чотири рази, двічі - і смертельно - в серце, потім один раз в плече і один раз в голову. Її тіло було знайдено незабаром сусідом, зняряддя вбивства залишилося лежати поруч з нею. Основним мотивом для її вбивства вважається її професійна діяльність, але через те, що її дуже критичні публікації висвітлювали діяльність різних суб'єктів, починаючи від Російських військових, і чеченські бойовики, і адміністрація Кадірова в Чечні, Федеральна служба безпеки (ФСБ), до цих пір не відомо хто замовив її вбивство і чому. Її спроби посередником під час захоплення заручників чеченськими бойовиками в 2002 році в московському театрі були несприятливо розглянуті як "непатріотичні", і, і той час як вона поїхала в Беслан, бути посередником під час облоги школи в 2004 році, вона була отруєна в літаку. У жовтні 2010 року адвокат її родини звернувся до Генпрокуратури, щоб отримати інформацію по кримінальній справі, яка з вересня 2009 року зайшла в глухий кут. Ймовірний вбивця, за повідомленнями, переховується в Бельгії; але є великий скептицизм, про те, як йому вдалося втекти з Росії і чому протягом трьох років спецслужбам Росії не вдалося домогтися його арешту. Немає ніякої інформації про тих, хто, можливо, замовив її вбивство.

Розслідування: Після року розслідування, в серпні 2007 року, 10 осіб були заарештовані за вбивство, у тому числі колишні і нинішні члени спецслужб Росії та чеченський лідер банди. У листопаді 2008 року судовий процес проти трьох чоловіків, заарештованих раніше, які вважалися спілниками, почався в окружному суді Московського району. Це почалося зі скандалу, оскільки судія заявив що, присяжні просили, щоб суд проходив за закритими дверима, що вони публічно заперечують. Відсутність ймовірного вбивці, та нездатність слідства пов'язати звинувачених зі свідченнями стала результатом виправдання всіх чотирьох чоловіків в лютому 2009 року. Верховний суд скасував виправдувальний вирок і наказав повторний судовий розгляд справи, проти волі адвокатів, прокурора, та сім'ї. В вересні 2009 року Верховний суд наказав генеральному прокурору відновити справу з урахуванням звинувачених у вбивстві як частини загальної кримінальної інформації. Подальший розвиток та свідчення не були публічно доступні, незважаючи на запити від сім'ї загиблої в жовтні 2010 року.

Нинішній стан: Розслідування триває.

Реакція уряду: Через три дні після вбивства, під час візиту до Німеччини тодішнього президента Росії Володимира Путіна, він заперечує будь-яку причетність російської влади до цієї справи, та заявляє, що, вбивство було організовано, щоб

викликати хвилю антиросійських настроїв на міжнародному рівні. Він заявив, що "... можливо, тому що пані Політковская мала дуже радикальні погляди у неї не було серйозного впливу на політичні настрої в нашій країні ... на мій погляд, вбивство такої людини, звичайно ж, набагато більший збиток з точки зору влади, влади, яку вона сильно критикувала, сильніше ніж коли-небудь робили її публікації."²⁷

Інтерв'ю с Сергеем Соколовым (главным редактором Новой газеты)²⁸

«Ми повинні навчитися захищати журналістів до того, як з ними щось трапиться»

Питання: “Справа Анни Політковської в Росії, має багато спільного з випадками у Білорусі та Україні. Чому ці справи не розслідуються належним чином, незважаючи на міжнародний тиск і величезний суспільний інтерес?”

Відповідь: “Беручи до уваги форму злочину, я не готовий сказати, чи ці справи подібні між собою. Ці злочини були організовані по-різному, і, очевидно, переслідували різні цілі, були дуже різні клієнти, різні виконавці. У той же час, маємо загальну картину участі співробітників правоохоронних органів і спецслужб (хоча у них були різні мотиви), а також небажання системи виявляти свою участь у таких справах. Виявлення одного лише виконавця потягне за собою низку страшних злочинів, і багато «товстожопів» будуть звільнені зі своїх місць. Це цілком зрозуміло, для тих, хто бере участь у дослідженнях і захисті системи. Виконавці користуються безкарністю ще з однієї причини: розкриття цих злочинів могло б привести їх країни до політичного колапсу, і уряд не дозволить цьому статися. Таким чином, подвійний захист виходить - як кримінальних, так і державних змов.”

Питання: “Чи є зміни в розслідуванні справи Анни Політковської? Чи є надія на будь-яке зворушення в найближчому майбутньому? Що може прискорити розслідування?”

Відповідь: “Родичі, друзі та колеги Анни були задоволені, що після виправдання, справа не була передана назад до суду, а було розпочате нове розслідування. Як прихильники Анни, так і представники Генеральної прокуратури, були однакостайні в тому, що необхідне подальше розслідування, що є рідкісним. І тепер у нас є додаткове розслідування. Крім цього нічого сказати. Розслідування проводиться в закритому режимі, незважаючи на явні запити жертв проводити їх відкрито. На даний момент, я досить песимістично оцінюють найближчі перспективи справи. Я боюся, що цей випадок буде тривати протягом тривалого часу. Єдиний спосіб досягти змін це зміна режиму. Ми повинні створити новий уряд на демократичних та прозорих засадах. Тільки після створення реального громадянського суспільства та незалежної судової системи ми можемо сподіватися що ця справа буде вирішена.”

Питання: “Багато міжнародних організацій намагаються покінчити з безкарністю за вбивства журналістів. Якими ви бачите ці дії і який підхід був би більш ефективним?”

Відповідь: “Нажаль, питання безкарності піднімаються лише після смерті журналіста. Це абсолютно не правильно, тому що безкарність за смерть журналістів слідує за незаконним

затриманням репортера, за яке ніхто не відповідає, і продовжується тим, що ніхто не розслідує погрози які він отримує, а потім іде напад. Наступним кроком є вбивство, оскільки держава і представники бізнесу (насильство щодо журналістів, завжди пов'язане з цими тісно переплетеними особами) звикли до того, що вони можуть робити практично все з журналістом, і не будуть притягнуті до відповідальності. Той факт, що ця звичка сформувалася багато в чому і наша вина, колеги. Ми починаємо стогнати, коли журналіст розстріляний або важко поранений у власному будинку, але чомусь наші публікації не в змозі сильно реагувати на будь-який тиск на пресу. Це також відноситься і до міжнародних організацій і захисників прав людини. Ми повинні навчитися захищати журналістів, перш ніж щось трапляється з ними. Будь-яка загроза, будь-який напад, будь-яке затримання повинно викликати негайні шум, який триває аж до судового розгляду, де винні отримують «десерти». Тоді, можливо, ми будемо рідше зустрічатися на похоронах наших колег і друкувати їх некрологи.”

Питання: “Багато міжнародних організацій розробляють програми щодо запобігання нападів на журналістів та, щоб допомогти журналістам захистити себе. Наскільки ці програми релевантні для Росії?”

Відповідь: «Вони дуже актуальні, хоча я думаю, журналісти і національні організації, засоби

масової інформації в кожній країні повинні розробити власні програми самі для себе. Конкретні умови дуже різні в усьому світі. Я не розумію, як француз, наприклад, може навчити російського журналіста як звести до мінімуму небезпеку погрози по телефону. Ми не в змозі застосувати ті ж рішення універсально, оскільки реалії розрізняються. Наприклад, західноєвропейська рада буде звертатися в поліцію. Тут було б краще не робити це негайно, тому що є ймовірність, що ваш дзвінок буде в кінцевому підсумку на столі того, хто пов'язані з тими ж установами або людьми, які брали участь в нападі. Проблема засобів масової інформації в пострадянському просторі, є те, що вона дуже ізольована, а іноді навіть розділені на ворогуючі групи. Ми повинні позбутися цього в першу чергу.”

Магомед Варісов²⁹

Помер: 28/06/2005, вік невідомий, у Махачкалі, Дагестан, Російська Федерація.

Посада: Журналіст у газеті Новое дело, найбільшому щотижневикі Дагестану і керівник Центру стратегічних ініціатив та політичних технологій в Дагестані.

Фокус: Варісов писав про політику, злочинність і тероризм в регіоні Північного Кавказу. Перш ніж стати журналістом, він був членом національної ради і працював у Міністерстві у справах національностей. У газеті Новое дело у нього була своя сторінка, присвячена політичному аналізу, який часто містив критичну інформацію, включаючи критику місцевої адміністрації, російської армії, а також дагестанської опозиції.

Деталі справи: Варісов був застрелений вранці 28 червня 2005 року, коли він повертався додому. Кілька невідомих обстріляли його машину з кулеметів, і Варісов помер від поранень на місці пригоди. Його водій, якого теж було поранено, був доставлений в лікарню, тоді як дружина Варісова не постраждала. Варісову неодноразово погрожували, зокрема по телефону, про що він писав у статтях Нового дела. Він вважав, що невідомі особи стежать за ним і безуспішно шукав допомоги у міліції. За три дні до смерті Варісова було опубліковано інтерв'ю з ним в

німецькій газеті Berliner Zeitung, у якому він зазначив, що місцева адміністрація в Дагестані не тримала ситуацію в прикордонній зоні з Чечнею під контролем. Була широко розповсюджена новина, що смерть Варісова була результатом найманого вбивства, а 1 липня 2005 Ваххабітська терористична група Джамаат Шаріат заявила про причетність до цього нападу. У дискусії з Комітетом із захисту журналістів у вересні 2010 року Слідчий комітет при Генеральній прокуратурі повідомив, що він серйозно розгляне розслідування 19 випадків вбивств журналістів через їх професійну діяльність, включаючи Варісова.

Розслідування: Кримінальну справу було порушено відразу ж після вбивства Варісова, тоді ж чиновники погодилися, що смерть Варісова була пов'язана з його журналістською діяльністю. 25 жовтня 2005 місцеві чиновники з Міністерства внутрішніх справ оголосили, що трьох бійців було вбито під час окремої операції, а згодом чиновники заявили, що справу Варісова закрито.

Нинішній стан: Справу закрито.

Реакція уряду: Відразу ж після вбивства Варісова місцевий представник МВС Дагестану пов'язав це з його професійною діяльністю, і сказав, що Міністерство розглядає різні можливі мотиви злочину, зокрема через різку критику Варісовим місцевих збройних угруповань.

Максим Максимов³⁰

Зник: 29/06/2004, 41 рік, у Санкт-Петербурзі, Російська Федерація; є підстави вважати, що його було вбито незабаром після зникнення у невідомому місці.

Посада: Слідчий репортер, що працював на журнал Город в Санкт-Петербурзі, а також головний репортер агентства журналістських розслідувань.

Фокус: Максимов писав про політику, корупцію та злочинність. Він публікував статті про боротьбу за владу в злочинному світі та діяльність «чорних брокерів». Незадовго до зникнення, Максимов написав про смерть Галини Старовойтової, депутата держдуми, яку вбили у 1998 році.

Деталі справи: Максимов зник після виходу з дому в Санкт-Петербурзі 29 червня 2004 року. Широко поширена думка, що його було вбито, хоча тіло так і не знайшли. Востаннє Максимова чули живим, коли він зробив дзвінок зі свого мобільного близько 8 години вечора 29 червня 2004 року, який було зафіксовано в центрі міста. Колеги Максимова здійняли тривогу кілька днів по тому, коли він не з'явився на роботі і його не було вдома. Пошук було розпочато міліцією разом з колегами Максимова з журналу Город і Агентства журналістських розслідувань. Місяць по тому, 28 липня 2004, автомобіль Ford Escort, що належав

Максимову, був знайдений на автостоянці поблизу готелю Санкт-Петербург. Його мобільний телефон теж знайшли за допомогою колег Максимова, але ніяких інших речових доказів не було виявлено. У червні 2005 року агентство журналістських розслідувань, яке самостійно розслідувало смерть Максимова, випустило заяву, в якій стверджувало, що Максимов став жертвою навмисного вбивства і що вони знали імена винних. Місцева прокуратура, однак, не адекватно стежила за цією інформацією.

Розслідування: Прокуратура Центрального району Санкт-Петербурга порушила кримінальну справу за фактом зникнення Максимова на початку липня 2004 року. На підставі матеріалів, виявлених під час розшуку Максимова, прокуратура дійшла висновку, що є достатні підстави вважати, що його було вбито. Через рік після його смерті, в червні 2005 року троє поліцейських (Михайло Смирнов, заступник начальника шостого відділку поліції, і двох слідчих, Лева П'ятова і Андрія Бочурова) були причетні до його зникнення і, можливо, смерті. Вони були затримані за звинуваченням у фальсифікації доказів у декількох кримінальних справах і за підозрою у наймі двох кілерів для вбивства Максимова. Виявилось, що Максимов володів інформацією про трьох співробітників міліції, що займаються незаконною діяльністю, і планував опублікувати її. У листопаді 2007 року суд присяжних виправдав трьох міліціонерів

через відсутність доказів. У дискусії з Комітетом із захисту журналістів у вересні 2010 року Слідчий комітет при Генеральній прокуратурі повідомив, що він серйозно розгляне розслідування 19 випадків вбивств журналістів через їх професійну діяльність, у тому числі Максимова.

Нинішній стан: Розслідування було припинено.

Реакція уряду: Не було жодного суспільного резонансу.

Олексій Сидоров³¹

Дата: 09/10/2003, 31 рік, у Тольятті, Самарська область, Російська Федерація.

Посада: Головний редактор газети Тольяттинское обозрение.

Фокус: Писав про соціальні та політичні проблеми в Самарі. Сидорова було призначено головним редактором газети Тольяттинское обозрение у травні 2002 р. після вбивства його попередника Валерія Іванова.

Деталі справи: Напад на Сидорова було скоєно біля його будинку ввечері 9 жовтня 2003 року, після того, як він приїхав додому з роботи, що знаходиться в центрі міста. Він був поранений кілька разів ножом в груди невідомим, коли він йшов у напрямку свого будинку. Діставшись

сходів, що ведуть у будинок, Сидоров почав кричати по допомогу, і його почула дружина. Він помер під час очікування швидкої допомоги, яка приїхала 40 хвилин потому. Ймовірно, що якби Сидоров отримав невідкладну медичну допомогу, він би вижив, оскільки жодне з його одинадцяти ножових поранень не було фатальним. Конкретних мотивів його вбивства не було виявлено, окрім закриття Тольяттинского обозрения.

Розслідування: Через три дні після нападу, місцева прокуратура заявила, що смерть Сидорова була результатом «повсякденному злочину». Євген Майнінгер, сусід Сидорова і юнак без судимості, потім зізнався, що він посварився з Сидоровим і вдарив його ножом. Ця версія подій була оскаржена колегами та сім'єю Сидорова, які стверджували, що Майнінгер був найнятий для вбивства. Майнінгер, звинувачений у вбивстві 21 жовтня 2003 року, скасував свої зізнання, стверджуючи, що його примусила до зізнання міліція. Були повідомлення, що його було побито декілька разів під час перебування в ув'язненні, а докази проти нього було переважно непрямі. Судовий процес проходив влітку 2004 року, проте був під загрозою припинення через відкриття, що поліцейські слідчі здійснили численні порушення Кримінального кодексу під час збору доказів. Згодом, 11 жовтня 2004 Майнінгер був визнаний невинним у будь-якій причетності до смерті Сидорова. Сім'я Сидорова, разом з Майнінгером,

безуспішно клопоталась у прокуратурі про притягнення до кримінальної відповідальності тих, хто брав участь у розслідуванні справи Сидорова. Восени 2007 року справу було відновлено після того, як бізнесмен із Краснодару виступив як потенційно новий свідок, але відсутність істотних доказів призвела до чергового закриття справи невдовзі після цього.

Нинішній стан: Справу було відновлено у вересні 2010 року за наказом голови Слідчого комітету при Генеральній прокуратурі, як частину масштабнішого розслідування ще трьох гучних вбивств, в тому числі і попередника Сидорова Валерія Іванова. У листопаді 2010 року Слідчий комітет Самарської області оголосив, що міліція виявила підозрюваного, який, можливо, був причетний до інших гучних убивств у регіоні, в тому числі Сидорова.

Реакція уряду: На наступний день після вбивства Сидорова, тодішній міністр внутрішніх справ Борис Гризлов оголосив, що професійна діяльність Сидорова вважалась головним мотивом вбивства. «Як ми пам'ятаємо, це другий працівник цієї газети [Тольяттинское обозрение] [якого було вбито], і це справа честі розкрити цей злочин».

Юрій Щекочихін³²

Дата: 03/07/2003, 53 роки, у Москві, Російська

Федерація.

Посада: Слідчий репортер, а також заступник головного редактора Нової газети, Щекочихін був також депутатом Державної Думи, політичним коментатором і борцем за права людини.

Фокус: Політика, права людини, організована злочинність і корупція. Щекочихін був відомий своїми розслідуваннями в злочинному світі Росії і був експертом ООН із організованої злочинності. Завзятий борець, він гучно виступав проти військової інтервенції Росії у Чечню. Як депутат Державної Думи від партії Яблуко, він був членом як Комітету з питань безпеки, так і Комітету із запобігання корупції. За словами Щекочихіна, він став парламентарієм, щоб отримати доступ до документів, яких звичайний журналіст ніколи не побачить. Він не був звільнений, однак, через погрози він часто думав, що знаходиться під наглядом. За рік до смерті, Щекочихін був частиною парламентської комісії, що досліджувала причетність ФСБ до вибухів у московських квартирах у 1999 році. Він намагався викрити можливу злочинну діяльність співробітників ФСБ у відмиванні грошей, планував відвідати в США, щоб обговорити цей випадок з Федеральним бюро розслідувань. Очікувалося, що поряд із звинуваченням співробітників ФСБ, Щекочихін також закликає до відставки декількох депутатів Генеральної прокуратури від комітету із боротьби з корупцією.

Деталі справи: Щекочихін раптово помер 3 липня 2003 року, після короткого періоду хвороби. У кінці червня він був прийнятий в Центральну клінічну лікарню з високою температурою і важкими ураженнями шкіри, де він був введений у кому після того, як його легені та нирки стали здавати. Через характер його смерті і політично делікатний характер його роботи, було багато припущень нечесної гри, в тому числі, що він був отруєний.

Розслідування: Згідно з офіційним звітом, Щекочихін помер від синдрому Лайєлла, що описується як рідкісний алергічний синдром, який впливає на імунну систему та внутрішні органи. Посилаючись на лікарську таємницю, ця інформація не була оприлюднена відразу, навіть для родини Щекочихіна. Друзі журналіста і родина навпаки вважають, що його смерть наступила в результаті отруєння, можливо, талієм, а мотивом вбивства була його діяльність як опозиційного політика і журналіста. Ця версія подій отримала новий імпульс після того, як інші члени Комісії Ковальова потрапили під підозру, а критик уряду, Олександр Литвиненко, помер за аналогічних обставин у 2006 році. Хоча влада відмовилася почати розслідування після смерті Щекочихіна, в кінцевому рахунку одне розслідування було ініційоване в квітні 2007 року, за яким послідувала кримінальна справа у квітні 2008 року. Тим не менш, в 2009 році Володимир Маркін, службовець Слідчого комітету заявив, що слідство не знайшло доказів того, що Щекочихін був отруєний,

повторюючи офіційну версію, що він помер від гострого алергенного синдрому. Слідчий комітет при Генпрокуратурі офіційно заклав справу у квітні 2009 року, називши офіційною причиною смерті синдром Лайєлла. Син Щекочихіна Костянтин повідомив тоді про свій намір оскаржити це рішення, заявивши, що він все ще має сумніви щодо обставин смерті свого батька.

Нинішній стан: 16 вересня 2010 справу було відкрито знову на підставі з'явлення нової інформації.

Реакція уряду: Оскільки початковою причиною його смерті була невиліковна хвороби, не було ніякої реакції від уряду щодо зв'язку з його професійною діяльністю. Однак відразу ж після його смерті, тодішній спікер Державної Думи Геннадій Желєзнов підтвердив, що Щекочихін дійсно працював у важких умовах і йому часто погрожували, натякаючи, що дехто хотів змусити його мовчати, бо він не визнавав компромісів.

Владімір Сухомлін³³

Помер: Викрадений 04/01/2003, Сухомліна було вбито між датою викрадення і 08/01/2003, коли було знайдено його тіло, вік 23, в Москві, Російська Федерація.

Посада: Інтернет-журналіст і редактор сайтів Serbia.ru та Chechnya.ru.

Фокус: Інформаційна війна, військові питання. Сухомлин мав здібності до комп'ютерного програмування, і у віці 16 років він став піонером розвитку сучасних технологій. Він розробив сайти Serbia.ru, під час натовських бомбардувань Сербії в 1999 році, а пізніше Chechnya.ru, після другого вторгнення Росії, щоб протистояти маніпуляції засобами масової інформації з боку терористичних та екстремістських організацій в мережі Інтернет. Сухомлин, ймовірно, найвідоміший, однак завдяки розвитку військово-історичного форуму. Будучи Інтернет-порталом, популярним серед військових експертів, цей форум по праву вважається одним з найбільших джерел новин та аналітичних матеріалів з військової тематики у Росії. Після смерті Сухомлина, Руслан Пухов, директор Центру аналізу стратегій і технологій, описав його як «авторитет в світі Інтернету і серед тих, хто бере участь у військових питаннях».

Деталі справи: Сухомлина було викрадено 4 січня 2003 року, коли він ішов на зустріч із клієнтом. Ймовірно, його вкинули у машину, що чатувала на нього, і вже з машини він зробив телефонний дзвінок в міліцію, яка був записаний. Його тіло було знайдено через чотири дні в пустирі на околиці міста, в московському районі Солнцево.

Розслідування: Кримінальну справу було порушено 6 січня 2003 після того, як родичі

Сухомлина заявили про його зникнення. 8 січня 2003, після того, як знайшли тіло Сухомлина, двоє московських мільйонерів, Іван Гончаров і Денис Воротніков, з Балашихинського району, були затримані в якості можливих підозрюваних у його вбивстві. Третя людина, Денис Меліхов, приватний охоронець, також був затриманий. Всі троє зізналися, що викрали Сухомлина на замовлення Дмитра Іваничева, директора компанії Plastorg, який найняв їх для побиття журналіста в обмін на 1150 доларів США. Сухомлин отримав численні травми від нападу, що було зафіксовано на фотографіях, які, за їхніми словами, вони передали Іваничеву. 28 квітня 2004, присяжні Мосміськсуду засудили Гончарова, Воротнікова і Меліхова, але виправдали Іваничева. Гончаров і Меліхов були засуджені до відповідно 18 і 14 років позбавлення волі за умисне вбивство, а Воротніков отримав 10-річний термін тюремного ув'язнення за участь в злочині і в умисному спричиненні тяжкої шкоди здоров'ю. Суддя Петро Штундер також постановив, що всі троє повинні заплатити 2,5 млн рублів компенсації сім'ї Сухомлина. Однак нікого ще досі не було ув'язнено за замовлення вбивства Сухомлина.

Нинішній стан: Справу закрито після судового розгляду та ув'язнення вбивць у 2004 р.

Реакція уряду: Жодної реакції.

Валерій Іванов³⁴

Помер: 29/04/2002, 32 роки, у Тольятті, Самарська область, Російська Федерація.

Посада: Головний редактор газети Тольяттинское обозрение і член міської ради Тольятті.

Фокус: Організована злочинність, корупція і соціальні питання в Тольятті. Іванов започаткував Тольяттинское обозрение в 1996 році, разом зі своїм другом і колегою Олексієм Сидоровим (див. вище). Ця газета була єдиною в своєму роді, висвітлюючи широко поширені проблеми стосовно дрібної й організованої злочинності в регіоні. На початку газета виходила тричі на тиждень, та згодом попит виріс достатньо, щоб розширитись, і в 2002 році з'явилися щоденні та щотижневі видання. Іванов почав успішну політичну кар'єру після свого обрання до міської ради в 2000 році. Однак, оскільки газета стала більш популярною, Іванов і Сидоров стали об'єктами погроз судовими позовами та вбивством. Співробітників газети також іноді допитували агенти ФСБ, які хотіли дізнатись про їх джерела. За декілька місяців до смерті, Іванов став все більше зосереджуватись на можливих фінансових зв'язках між місцевими політиками і злочинними угрупованнями. Він був у процесі розслідування заяв, що співробітники правоохоронних органів міста Тольятті привласнили активи, які належали кримінальному авторитету, убитому в 1998 році.

Деталі справи: Іванов був застрелений у своїй машині в момент, коли він стояв поблизу свого будинку близько 23-ої години 29 квітня 2002 року. Невідомий наблизився до машини, постукав у вікно і, після того, як Іванов опустив його, вистрілив у журналіста шість разів, смертельно поранивши його. Очевидці повідомили, що бачили чоловіка 25-30 років на вигляд, що втік з місця злочину.

Розслідування: Кримінальну справу було порушено 30 квітня 2002 року за статтею 105 Кримінального кодексу, про вбивство. Не було жодних сумнівів, що вбивство Іванова було навмисним, і слідчі публічно заявили, що він загинув у результаті замовного вбивства, пов'язаного з його журналістською роботою. Заступник начальника карного розшуку міліції Тольятті Юрій Куленкович заявив, що вбивство Іванова було замовлено місцевими злочинцями, невдоволеними статтями журналіста про операції їхньої банди в місті. Посадові особи оголосили про ряд випадків, коли вони знали, хто замовив кілера, а також його особу, але розслідування було припинено в 2003 році, так і не назвавши імена підозрюваних і не покаравши їх. Основними підозрюваними, проте, вважалися двоє чеченських кримінальних авторитетів, Ігор Сиротенко і Сулейман Ахмадов, які, як відомо, залишили Тольятті незабаром після смерті Іванова. З того часу обидві померли. Більшість файлів справи залишаються за межами доступу

громадськості, навіть для сім'ї Іванова. Вдова Іванова, Олена Іванова, вважає, що поліція і прокуратура не були зацікавлені у розкритті справи, активно працюючи над нею лише декілька місяців. Розслідування було призупинено у 2002 році. Сім'я Іванова тричі безуспішно шукала доступ до матеріалів його справи в період між 2004 і 2006 роками, а їх адвокат Карен Нерсісян, сказав: «Ми ніколи не знали, які потенційні версії злочину вони досліджували - та чи робили вони взагалі хоч щось».

Нинішній стан: Справу було відновлено у вересні 2010 року за наказом голови Слідчого комітету при Генеральній прокуратурі, як частину масштабнішого розслідування ще трьох гучних вбивств у Тольятті, в тому числі Олексія Сидорова, що обійняв посаду головного редактора після смерті Іванова (див. вище).

Реакція уряду: Незважаючи на винагороду у 1 млн рублів й особистий контроль справи Генеральним прокурором, справа залишилася нерозкритою. Мер Тольятті, як повідомляється, поведився дивно після смерті Іванова, і був не в змозі навіть висловити свої співчуття родині журналіста. Невідомо, чи опитували його або його заступників щодо можливого зв'язку між вбивством контрактами в міста на нафту і паливо.

Едуард Маркевич³⁵

Помер: 09/09/2001, 29 років, у Рефтинському, Російська Ферерація.

Посада: головний редактор газети Новый Рефт.

Фокус: Соціально-економічні питання у Рефтинському. До започаткування газети Новый Рефт у 1997 році, Маркевич працював в місцевій адміністрації з питань молодіжної діяльності в Рефтинському. Проте, після того як він втратив роботу через протест проти місцевої влади, Маркевича сфокусував на журналістиці. Разом із групою однодумців, він вирішив стати кандидатом на місцевих виборах. Вважаючи, що засоби масової інформації відіграють вирішальну роль у формуванні громадської думки, Маркевич потім започаткував Новый Рефт.

Деталі справи: Маркевича було вбито близько 9 години вечора 19 вересня 2001 року в Рефтинському, коли він повернувся додому. Він пройшов половину внутрішнього двору перед своїм будинком, коли в його спину влучила куля, і, пройшовши крізь серце, смертельно поранила його. Пізніше було повідомлено, що такі кулі зазвичай використовуються в полювання на ведмедів і в нього стріляли з двостолки на близькій відстані. На момент пострілу, у дворі були й інші люди, які описали зовнішній вигляд невідомого безпосередньо до і після

атаки. Очевидці також повідомили, що білий автомобіль від'їхав з місця злочину близько 9:30 вечора, районне відділення ДАІ отримало наказ затримати підозрюваного. Автомобіль швидко знайшли і водія, члена місцевої банди, було взято під арешт.

Розслідування: Кримінальну справу було порушено 20 вересня 2001 року в місцевій прокуратурі за статтю 105 Кримінального кодексу, про вбивство, проте її було перенесено на декілька днів пізніше у відділення Свердловської розслідувального відділку. Підозрюваного, якого було знайдено з великою сумою готівки, було звільнено 10 днів потому через недостатні докази, але стало відомо, що його не був допитано. Відсутність результатів призвела до закриття попереднього слідства 20 травня 2002, перед відкриттям і закриттям знову у вересні 2002 та лютому 2003 року відповідно. Сім'я Маркевича відчувала, що після початкового періоду активності, до розслідування не ставились серйозно і воно стало чисто формальною справою. Дружина Маркевича, Тетяна, продовжувала публікуватися в Новом Рефте, газета також висвітлювала обставини його смерті в ряді статей. Вони стверджували, що на момент вбивства, Маркевич збирав докази можливого зловживання державною власністю і просив друзів сфотографувати і задокументувати діяльність однієї державні будівлі. Тетяні зрештою довелося закрити газету і залишити Рефтинське

в жовтні 2002 року, після того, як тривалі переслідування і погрози змусили її боятися за безпеку своєї сім'ї. Розслідування було припинено на невизначений час у серпні 2008 року, але було відновлено Слідчим комітетом при прокуратурі в рамках перегляду кримінального розслідування нападів на журналістів.

Нинішній стан: Розслідування було відкрито повторно в вересні 2010 року.

Реакція уряду: Вдова Маркевича та мати, разом з національними і міжнародними організаціями, робили численні звернення до російської влади, включаючи президента Путіна, в спробі відновити справу. Всі вони були передані до канцелярії Генеральної прокуратури, яка неодноразово заявляла, що не було ніяких нових підстав для цього.

Віктор Попков³⁶

Дата: 02/06/2001 55 років Красногорськ, Російська Федерація.

Посада: Позаштатний кореспондент московської газети Новая Газета, борець за права людини і керівник гуманітарної організації Омега.

Фокус: Права людини в зонах конфліктів на території колишнього Радянського Союзу, особливо на Північному Кавказі. Попков

подорожував по території колишнього Радянського Союзу відвідував зруйновані війною райони. Він почав працювати в Чечні, незабаром після початку першого конфлікту і в січні 1995 року він успішно благував чеченських озброєних охоронців у президентському палаці, звільнити захоплених російських солдат. Попков був безпартійною фігурою, яка, здавалося, часом, співпрацює а часом розбурює обидві сторони у своєму прагненні до миру. Він голосно критикував повторне вторгнення Росії в Чечню в 1999 році і провів 40-денну голодовку на знак протесту. Він також зустрівся з тодішнім президентом Чечні Асланом Масхадовим в надії, що він зможе відновити зв'язки між російською та чеченською владою. Його зусилля не були плідними і в квітні 2000 року Попков отримав попередження від Міністерства російської преси, після того як його інтерв'ю з Асланом Масхадовим було опубліковано в Новій газеті. Попков продовжував їздити по всій Чечні, надаючи допомогу, а також документувати зруйновану Чечню і страждання простих мирних чеченців після російської 'зачистки'.

Деталі справи: 18 квітня 2001 Попков разом з чеченським лікарем Розою Музаровою та водієм, покинули місто Алхан-Кала, щоб доставити медичну допомогу. Їх швидку обігнав інший автомобіль, а невідомі особи відкрили по ним вогонь в упор. Всі троє були тяжко поранені, а Попков також був два рази вдарений у голову.

Незважаючи на це, група була затримана більш ніж на годину військовим контрольно-пропускним пунктом. Попков потім був переведений до Москви, але він помер, не приходячи до тями. Попков раніше отримував погрози як від чеченців так і від росіян. У вересні 2000 року разом з Наталею Естеміровою, він був затриманий на контрольно-пропускному військовому пункті, коли проводили моніторинг гуманітарної ситуації в чеченських горних селах. Журналісти були доставлені до російського військового табору, де вони були затримані на 24 години, після цього їх відпустили без документів. Кількома днями пізніше Попков був побитий російськими солдатами.

Розслідування: Нікому не були пред'явлені звинувачення у зв'язку зі смертю Попкова. Виступаючи у вересні 2003 року Наталія Естемірова стверджувала, що вбивцями були ісламські фундаменталісти, які працюють спільно з військовим Росії, і що можливо залучити їх до відповідальності.

Нинішній стан: Невідомий.

Реакція уряду: Інформація недоступна.

Владімір Кірсанов³⁷

Дата: Зник 17/05/2001, вік невідомий, як вважають, що був вбитий незабаром після цього, в Кургані, в Уральському регіоні Росії.

Посада: Журналіст та редактор газети Курганські весті.

Фокус: Економіка, корупція та соціальні проблеми в Курганському та навколишньому регіоні. Кірсанов почав свою кар'єру в Кургані в Курганській Газеті, де він головним чином висвітлював питання, пов'язані з місцевою економікою. В кінці 1990-х, він написав серію статей про губернатора Кургану Олега Богомолова, про його неефективний менеджмент, що привели Кірсанова до більш активної участі в опозиційній політиці. Курган і курганці були пов'язані з мером Анатолієм Єльчаніновим, який мав намір кинути виклик Богомолову у виборах 2000 року, з часом, Кірсанов став ключовим прихильником Єльчанінова. В ході передвиборчої кампанії група місцевих промисловців заснував нову газету, Абзац, з Кірсановим, в ролі головного редактора. Він написав ряд про-Єльчаніновських статей і став спів продюсером брошури, Розповідь Олега, в якій детально описується корупція присутня в місцевій економіці під керівництвом губернатора Богомолова. Єльчанінову не вдалося витіснити чинного губернатора на грудневих виборах, але платіж, який Кірсанов отримав за свою роботу в газеті Абзац дозволив йому заснувати свою власну газету в січні 2001 року. Газета Курганские Вести мала менший політичний фокус, але продовжувала висвітлювати корупційну діяльність. Статті Кірсанова часто перепубліковувалися в інших місцевих, так і національних матеріалах.

Деталі справи: Володимир Кірсанов пішов на роботу вранці 17 травня 2001 року, але не дійшов до офісу газети Курганські Весті. Живим його більше не бачили.

Розслідування: Кримінальну справу було порушено в день зникнення Кірсанова, коли увірвалися до будинку журналіста, про що повідомила в міліцію його дружина Лариса Чертова. Сліди крові, що належать журналістові було знайдено в гаражі та багажнику його автомобіля, який знайшли припаркованим біля офісу газети. Слідчі припустили, що він був убитий в гаражі, і, що автомобіль, який був використаний для знищення його тіла, був залишений біля робочого місця Кірсанова, щоб уникнути підозр родичів та колег відразу. Характер зникнення привів до відкриття нової справи через чотири дні відповідно до статті 105 Кримінального кодексу, яка відноситься до вбивства. У 2001 році, після звернення до Генерального прокурора, дружині Кірсанова дозволили подивитися файли по справі її чоловіка. Вона відзначає ряд недоліків в початковому розслідуванні, яке як вона вважає, було не активним. Три людини були допитані відразу ж після зникнення Кірсанова, а потім був розрив у три місяці, перш ніж хто-небудь був допитаний. Зв'язок між роботою Кірсанова і його зникненням був також погано вивчений в порівнянні з увагою приділеною до можливого зв'язку з бізнесом його брата, також інтерв'ю з політичними діячами були вивчені тільки поверхово.

Нинішній стан: З 2002 року рішення про припинення справи було розглянуто кілька разів, спершу, Генпрокуратурою і періодично офісом обласної прокуратури Кургану, який не знайшов підстав для скасування рішення і знову відкрити справу.

Реакція уряду: Губернатор Курганської області відреагував на статтю про його причетність до зникнення Кірсанова, заявивши, що він дав вказівку голові Курганського обласного департаменту внутрішніх справ і місцевої прокуратури докласти максимум зусиль у його пошуку. Він вказав, що він знав, що там були люди, які не хотіли бачити Кірсанова живим, але заявив, що він хотів, щоб він був знайдений, щоб розповісти правду про те, що з ним сталося. Після припинення розслідування, глава Курганського обласного департаменту внутрішніх справ, полковник Борис Тімоненко, висунув теорію, що зникнення Кірсанова була пов'язане з серією статей, що були написані після регіональних виборів в грудні 2000 року, в якій розповідалося про зв'язок чиновників до злочинів вчинених у Кургані і у сусідніх областях зі Свердловськом.

Ігор Домніков³⁸

Дата: 16/07/2000 42 роки, Москва, Російська Федерація.

Посада: Журналіст для московської газети, Новая

газета. Домніков був також редактором у розділі спеціальних проектів газети.

Фокус: Регіональні соціально-економічні питання, зокрема, в Липецьку, західній частині Росії. Домніков приєднався до Нової газети в 1998 році, після прийняття рішення переїхати в Москву з Норильська, де, маючи свою власну газету він потрапив під тиск з боку місцевої влади. Тим не менш, він зберіг свою зацікавленість в регіональній політиці. У період з травня 1999 року і лютому 2000 року, Домніков написав серію статей про Олега Корольова, нещодавно обраного губернатора і його адміністрацію в Липецькій області. Хоча ці статті були б причиною роздратування адміністрації в Липецьку, за словами Сергія Соколова, заступника головного редактора Нової газети, «кислотний» стиль написання Домнікова “ особливо розпалив би владу.

Деталі справи: Сусід знайшов Домнікова з сильною кровотечею, ледве притомного у під'їзді свого будинку біля восьмої вечора, 12 травня 200 року. Він був жорстоко побитий невідомим який вдарив його кілька разів по голові молотком, який був знайдений біля місця злочину. Домніков був доставлений в лікарню, де йому була зроблена операція, але впав у кому. Він помер від отриманих травм через два місяці 16 липня 2000 року, так і не прийшовши до тями. Спочатку припустили, що Домніков можливо, не був метою нападу. Його колега з Нової газети,

Олег Султанов, жив у тому ж будинку, і протягом декількох місяців до нападу стверджував, що був предметом смертельні погрози від ФСБ. Проте, з часом, прямий зв'язок між вбивством Домнікова і його статтями про Липецьку область був встановлений. Новая газета, через власне розслідування, виявила, що тодішній віце-губернатор Липецької області Сергій Доровський був настільки обурений статтями журналіста, що він прийняв на роботу московський бізнесмен Павла Сопота, щоб привести Домнікова до Липецька для "розмови". Сопот був сподвижником Едуарда Тагір'янов, голови Тагір'яновскі, злочинного угруповання заснованого в Татарстані, з яким він нібито радився, як боротися з журналістами, після зустрічі з Доровським.

Розслідування: Банда була заарештована в 2003 році після не пов'язаного вбивства татарського бізнесмена. Вони постали перед судом у вересні 2006 року за численні злочини, вчинені з 1997 року, включаючи здирство, зґвалтування, вісім викрадень людей і 23 вбивства, у тому числі Домнікова. Вирок було винесено в серпні 2007 року, злочинці були засуджені від 18 років до довічного позбавлення волі. Однак через відсутність доказів, і Сопота і Доровський були класифіковані як свідки і врешті-решт їх відпустили без пред'явлення звинувачень. Хоча фактичні вбивці були засуджені, справи щодо тих, хто замовив смерть Домнікова ніколи не були успішно вирішені.

Нинішній стан: 11 листопада 2010, Слідчий комітет при прокуратурі направив справу на новий розгляд до Генеральної прокуратури.

Реакція уряду: Громадської реакції не було, проте в результаті майже фатального нападу на Олега Кашина 8 листопада 2010 президент Медведев закликав до безпеки журналістів. Рішення Слідчого комітету про передачу справи до Генеральної прокуратури для повторного розгляду, разом з іншою гучною справою (напад на Михайла Бекетова, який висвітлював події шосе Хімкінського лісу), настало відразу після гучної реакції Медведева.

Владімір Яцина³⁹

Зник: 19/07/1999, 50 років, з Інгусетії, Російська Федерація. Вважається вбитим 20/02/2000 південній Чечні

Посада: Фотограф для новинної агенції Itar-TASS.

Фокус: Війни і конфлікти. Яцина їхав на Північний Кавказ, на позаштатне завдання сфотографувати чеченських бойовиків, що базуються в Інгусетії, коли він зник.

Деталі справи: Яцина зник 19 липня 1999 після прибуття на літаку в Назран, Інгусетія. Було повідомлено, що він був викрадений чеченськими бойовиками і перевезений до Чечні. Місяць

по тому, викрадачі зв'язалися з сім'єю Яцини і зажадали викуп у два мільйони доларів США в обмін на його звільнення. Як повідомляє ІТАР-ТАСС, вони також отримали подібні запити. У листопаді 1999 року Яцині вдалося подзвонити сім'ї з полону, сказавши дружині, що його переміщують в більш безпечне місце. Це був останній раз, коли вони чули від нього.

Розслідування: Після його викрадення, ІТАР-ТАСС, працював у тісному контакті з урядовими чиновниками, намагаючись добитися звільнення Яцини, але безрезультатно. 9 лютого 2000 Міністерство внутрішніх справ створило спеціальну робочу групу для розслідування зникнення фотографа, але відмовилися вести переговори із загарбниками. На прес конференції ФСБ, яка відбувалася 28 лютого 2000 року, два недавно звільнених заручників, Алішер Оразалієв з Казахстану і Кирило Перченко з Москви, стверджували, що Яцина був убитий на півдні Чечні вісім днів раніше. Вони стверджували, що були затримані разом з Яциною, який, будучи не в змозі йти в ногу з іншими заручниками, був застрелений своїм тюремником. Вони підтвердили, що бачили мертве тіло Яцини, що лежало на узбіччі дороги, коли вони поверталися на наступний день, однак, його тіло не було знайдено. Дружина Яцини, Світлана Гловенкова повідомила Комітету із захисту журналістів, що вона та інші члени сім'ї дізналися про смерть зі звітів телевізійних новин і не були офіційно проінформовані.

Нинішній стан: Розслідування розпочалося одразу після викрадення Яцини, яке, здається, був навмисне спровокований його зачинщиком, Магомед Усупаєвим, до того як він втік з країни. У 2005 році після того як дружина Яцини Світлана Головенкова подала скаргу в Управління Генеральної прокуратури, влада помістили ім'я Успаєва про міжнародний розшук Інтерполу. Пізніше було виявлено, що він переїхав до Швеції в 2002 році, а в жовтні 2006 року, Успаєв був заарештований шведської поліцією. Російська влада подала запит про екстрадицію, але це було відхилено шведською владою. Посилаючись на справу Яцини, Рада Європи відзначила в 2000 році "що викрадення журналістів з боку певних чеченських груп неприйнятно і закликає до негайного звільнення всіх цивільних заручників".

Реакція уряду: Тодішній міністр юстиції порушив питання про екстрадицію Усупаєва з його шведським колегою під час візиту до Стокгольма, вказуючи, яку вони надали велику кількість даних про його причетність до справи зникнення Яцини.

Київська конференція по безкарності

«І десять років потому немає правосуддя для Георгія Гонгадзе: Необхідність знайти нові способи боротьби з безкарністю» (Підсумки конференції: Київ, Україна, 16 вересня 2010 року)

У світлі описаних вище випадків, в честь Георгія Гонгадзе та інших журналістів з України, Білорусі та Росії, які зникли або були вбиті через свою професію, ARTICLE 19 і Міжнародна організація медіа підтримки (IMS) зібрали понад 70 експертів, журналістів, державних службовців та представників міжурядових організацій, включаючи Організацію з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), на конференцію у Києві, Україна, 16 вересня 2010 року.

Окрім вшанування пам'яті Георгія Гонгадзе, з нагоди десятої річниці його зникнення, конференція спеціально торкнулася двох інших гучних справ у регіоні: вбивство Ани Політковської в 2006 році у Росії, а також зникнення Дмитра Завадського в 2000 році у Білорусі. У жодному з цих трьох випадків замовники вбивства не були притягнуті до відповідальності. Метою конференції «Десять років без правосуддя для Георгія Гонгадзе: Необхідність знайти нові способи боротьби з безкарністю» було продовження підйому питання про вбивства і зникнення журналістів в регіоні і перегляд пропагандистської стратегії у боротьбі з безкарністю в конструктивному руслі, з кінцевою метою притягнення вбивць журналістів до відповідальності.

Джейн Меллер Ларсен, керівник Міжнародної організації медіа підтримки (IMS), відкрила конференцію, підкресливши необхідність “[...] Загрози, напади та вбивства журналістів повинні бути розслідувані і піддані правосуддю. Це означає не лише встановлення справедливості для відповідних журналістів та їх сімей, а й домогтися того, щоб засоби масової інформації

могли професійно працювати в даному контексті - для забезпечення плюралізму і різноманітності засобів масової інформації та уникнення само цензури”. Наталія Лоскоот, старший співробітник програмами Європа, ARTICLE 19, зазначила, що конференція була сумною необхідністю, і відбувається у світлі таких подій як: зникнення у Харкові, у серпні 2010 року, редактора Василя Климентьєва в Україні, та підозрілої смерті Олега Бебеніна в Білорусі 13 вересня 2010 року.

У своїй вступній промові д-р Роланд Блесс, директор Бюро Представника ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації охарактеризував надто поширену готовність органів влади класифікувати багато з вбивств як такі, що не пов'язані з журналістською професійною діяльністю, як “тривожну”. Тут він повторив колишнього представника ОБСЄ зі свободи ЗМІ Міклоша Харашті, кажучи, що “безкарність породжує подальше насильство, і практично благословляє найжорстокіший тип цензури”.

Основні пункти, ухвалені учасниками конференції, включили в себе:

- Усі три уряди не мали успіху ні в справі захисту журналістів, які професійно виконували свій обов'язок, ні в залученні замовників цих нападів до судової відповідальності, а в поєднанні з браком знань журналістами про свої права, вони і їх законні представники відчують себе більш уразливими та пам'ятають, що «все може статися»;
- Влада України навмисно перешкоджає розслідуванню справи про зникнення і вбивство Георгія Гонгадзе, зокрема стрічки із записами передбачуваних замовників;
- Влада Білорусі послідовно ігнорувала прохання, щодо поновлення розслідування за фактом зникнення Дмитра Завадського, незважаючи на свої невдалі спроби знайти його тіло;
- Влада Росії не вжила жодних серйозних заходів для належного розслідування вбивства Анни Політковської та відмовилися оприлюднити записи судових засідань;
- Існує розрив як у реалізації, так і в положення національних і міжнародних правових механізмів для боротьби з безкарністю, яка дозволяє замовникам, зокрема, державним чиновникам, відчувати себе в безпеці;
- Узгоджені міжнародні дії з боку неурядових та міжурядових організацій, таких як Бюро Представника ОБСЄ зі свободи ЗМІ, Європейський суд з прав людини та інші необхідні для будь-якої кампанії;
- Різні групи за інтересами, у тому числі неурядові організації, ЗМІ та представники закону повинні консолідувати свої дії, аби забезпечити індивідуальні звернення до влади з конкретними і практичними рекомендаціями, та запобігання загальних і непрозорих відповідей;
- Відсутність комунікації перешкоджає збору документації про окремі випадки слідчими органами, а також у засобах масової інформації та через неурядові організації. Це можна було б вирішити через централізований веб-сайт / портал, де можна зібрати доступну, актуальну та стислу інформацію, різними мовами, та з чіткою правовою термінологією;
- Громадянське суспільство має почати використовувати нові технології, соціальні медіа, і бути більш творчими у проведенні пропагандистської діяльності на регіональному рівні, використовуючи двосторонні зустрічі між урядовими посадовими особами Білорусі, України та Росії, аби продовжувати піднімати питання про захист журналістів.

Вдова Георгія Гонгадзе, Мирослава Гонгадзе, приєдналася до конференції через Skype зі Сполучених Штатів. «[...] Правоохоронні органи спочатку намагався приховати злочин, пов'язуючи його смерть із боргами, який начебто був скоєний наркоманами, та інші дурниці. Тепер, нарешті, офіс

Генеральної прокуратури визнав, що Кравченко, тодішній міністр внутрішніх справ, брав участь у вбивстві Гонгадзе. Звичайно, він не був лише один, у нього не було особистих мотивів вбивати Георгія. Але рішення Генпрокуратура підтверджує, що державний апарат України був залучений до вбивств політичних опонентів і журналістів». Вона додала, що існує необхідність у додаткових міжнародно-правових механізмах для боротьби з безкарністю за вбивства журналістів. «Поки не існує ефективного міжнародного тиску на владу, і вони не будуть заарештовані, подорожуючи за кордон, вони будуть продовжувати робити все, що хочуть, і ми будемо безпорадні».

Учасники підкреслили важливість міжнародної групи експертів, для розслідування злочинів проти журналістів у регіонах за межами столиць країн, для забезпечення єдності термінології проведення наступних заходів у всіх випадках, до поки злочинці і замовники вбивств або зникнень журналістів не будуть притягнуті до відповідальності.

Висновки

Жоден із замовників вбивств або зникнень журналістів, включених до цього звіту, не був притягнутий до відповідальності. Хоча в справах, зазначених вище, було встановлено чіткий зв'язок між їхньою смертю та професійною діяльністю, такою як журналістські розслідування про корупцію, політику або права людини. Як мотив це рідко приймалося і розслідування або блокувалося, або завершувалось невдало. У більш ніж половині з цих випадків, політична опозиція може бути ідентифікована як мотив для вбивства або зникнення, у ряді випадків це може бути пов'язано із засобами ЗМІ, у яких працювали журналісти. Наприклад «Нова газета» в Росії (уже втратила п'ять журналістів з 2000 року). Інший поширений мотив був звітність про корупцію, під час конфлікту у Чечні. Загальні доповіді з прав людини також часто розцінюються як потенційний мотив. Однак, такі версії ніколи не розслідуються до кінця.

Відсутність політичного волі

Як видно з профілів справ, в першу чергу відчувається відсутність політичної волі. Це посилюється відсутністю незалежної судової влади, про що свідчить, наприклад, справа Завадського. У багатьох з цих випадків, розслідування починалося енергійно, з певними результатами. Однак, здається, як тільки органи влади "прокидаються" від того, що результат може потенційно завдати шкоди місцевій адміністрації або іншим урядовим установам, зокрема міліції, розслідування починає гальмуватись. Важливі докази не беруться до уваги, фабрикуються або просто знищуються, часто через небажання слідчих органів зв'язувати злочини з професійною діяльністю журналістів. Зокрема, це відбувається тоді, коли справа стосується мнимого самогубства або смертельної хвороби; такі випадки часто не розслідуються кримінально, в результаті чого владним органам легко уникнути відповідальності.

Пил в очах від органів влади

У більшості з цих випадків, якщо це було неможливо зробити через популярність журналіста, відповідні органи не послішали пов'язувати смерть або зникнення з професійною діяльністю. У Росії, наприклад, в гучних справах, таких як справа Анни Політковської і Наталії Естемірової, Російській владі було необхідно реагувати і вони не змогли заперечити прямого зв'язку злочину з професією журналіста. Публічна реакція президента Путіна вказує на відсутність суспільної важливості і необхідності скоєння такого вбивства. Президент Чечні Кадиров пішов ще далі у своєму коментарі щодо загибелі Наталії Естемірової: «Навіщо Кадирову вбивати жінок, які нікому не потрібні? [Естемірова] ніколи не мала честі і почуття сорому. А це я призначив її главою [громадянського суспільства консультативних] комісії з мером Грозного, в якості її заступника. Я хотів бути об'єктивним у вирішенні цієї проблеми.

Але їй це не подобалось. Вона говорила дурниці.»⁴⁰

Жорстокий і майже смертельний напад на російського журналіста Олега Кашина, який працював у газеті «Комерсант», на початку листопада 2010 року, призвів до безпрецедентної демонстрації підтримки і негайної реакції з боку російської адміністрації. Президент Медведев рішуче засудив напади і заявив, що «держава повинна гарантувати право журналістів говорити правду про людей і події в країні.» Він навіть дійшов до ствердження, що держава повинна вжити спеціальних заходів, коли є посягань на життя журналістів, у світлі суспільної значущості їхньої роботи. Після його реакції, Слідчий комітет при прокуратурі почав розгляд справи Ігоря Домнікова, який був згаданий в доповіді. Хоча його вбивці були засуджені, замовники залишаються на волі.

Шквал громадської діяльності як українських і російських адміністрацій у відповідний момент, і зокрема навколо річниць вбивств, показує, звичайно, розуміння в рамках апаратів уряду, публічна реакція повинна надійти з їхнього боку. Однак ці реакції часто являються простою «ширмою», коли ближче до дати річниці, або у політично відповідний момент, стається раптовий розвиток в рамках кримінального розслідування, особливо в гучних справах. З плином часу такі дії стають все менш і менш правдоподібними.

Опубліковані заяви про розвиток подій у справах, схоже, стали значною мірою вправою з суспільних відносин, як утримувати національних та міжнародних критиків задоволеними.

Розслідування без результатів

Громадський тиск, як з боку національних, так і міжнародних організацій, таких, як Комітет із захисту журналістів, який зустрівся з головою Слідчого комітету Олександром Бастрікіним у вересні 2010 року, також дав новий імпульс для відновлення раніше закритих справ в Росії. Тим не менше, сам факт відкриття кримінальної розслідування не обов'язково призводять до результатів, і без прозорості та участі членів сім'ї та колег, є побовання, що це лише порожні жести. Загальна відсутність відкритої інформації, навіть для родичів, показана на прикладі використання закритих судових процесів у ряді випадків, наприклад, білоруській справі Завадського.

Хоча законодавством України передбачається більш строге покарання за напад на журналістів, через свою професію, він рідко застосовується. Подібне законодавство розглядається зараз і в Росії, після нападу на Кашина. Тим не менш, журналістська спільнота в Росії має мало надії, що додаткові законодавчі заходи поліпшать захист журналістів або вирішать проблему вбивств своїх колег.

Журналісти бояться відстоювати свої права і права своїх колег

Одним з основних питань, які підкреслив Сергій Соколов, головний редактор «Нової газети», і які теж порушували учасники міжнародної конференції, є повна відсутність знань журналістів про свої права, і їх страх постояти за них. У поєднанні з безкарністю за вбивство їх колеги, вони та їх законні представники відчувають себе більш вразливими, усвідомлюючи, що «все може трапитися.» Це значно підвищує уразливість журналістського співтовариства до атак, як і обмежує їх здатність і готовність приєднатися до акції солідарності, навіть з точки зору широких і поглиблених публікацій про напади на своїх колег.

Міжнародні зобов'язання

Важливо пам'ятати, що безкарність за напади, зникнення та вбивства журналістів є порушенням урядями України, Білорусі та Росії своїх зобов'язань за міжнародними та європейськими правами людини. Це стосується, зокрема, зобов'язання щодо права на свободу думок та їх вираження, права на життя і права не бути підданим тортурам, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права був ратифікований всіма трьома державами, Європейська конвенція з прав людини була ратифікована Росією і Україною.

Громадянському суспільству не вистачає комплексного підходу

Відчутний недолік координації та консолідації діяльності громадянського суспільства для підтримки захисту журналістів стає очевидним при вивченні окремих профілів справ. Національні та міжнародні неурядові організації залучені до більшості з цих справ, але кожна зі своєю власною системою кваліфікацій та планом дій. І хоча зв'язок між трьома країнами сильний, ніяких регіональних дії не відбувається. Взагалі спроби спільних дії відбуваються, але вони не є довгостроковими і безперервними, а підходять до окремих урядів, за звичай, загальні, що призводить до загальних і непрозорих відповідей. Зокрема подальша діяльність та використання рекомендацій відповідних інститутів та / або систем моніторингу, таких як Парламентська асамблея Ради Європи або Універсальний періодичний огляд перед Організацією Об'єднаних Націй вказує на відсутність спільних зусиль. Інформування та наступні дії з виконання цих рекомендацій мають вирішальне значення, але тут не вистачає комплексного підходу. Це має такі можливості як у прикладі з Білоруссю, яка, як частина свого універсального періодичного огляду, зобов'язалась виконати рекомендації, «що порушення проти захисників прав людини, журналістів та студентів повинні ретельно розслідуватись для того, щоб притягнути винних до відповідальності (Норвегія)»; та

«забезпечити, щоб злочини проти політичних активістів і журналістів розслідувались незалежно і неупереджено, а винні були притягнуті до відповідальності (Чеська Республіка).»

Кінцеві виноски

¹ Сабіна Лойтхойзер-Шнарренбергер, депутат, міністр юстиції Німеччини. Цей вступ є адаптованою версією її статті для ARTICLE 19/ та Міжнародної Організації Медіа Підтримки (IMS) під час конференції, '«1 десяти років потому немає справедливості для Георгія Гонгадзе: потреба пошуку нових шляхів подолання безкарності» що проходила в Києві, 16 вересня, 2010.

² Парламентська Асамблея Ради Європи, Резолюція 1535 (2007), 'Погрози життю та свободі самовираження журналістів', <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta07/eres1535.htm>

³ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/14session/A.HRC.14.23.pdf>.

⁴ Зауваження представника Російської Федерації під час інтерактивного діалогу зі спеціальними доповідачами під час 14-ої Ради з питань прав Людини – неофіційний переклад, <http://portal.ohchr.org/portal/page/portal/HRCExtranet/14thSession/OralStatements/030610/Tab2/Tab/Item3-ID-Russian%20Federation.pdf>.

⁵ Основні організації з підрахунку вбивств і зникнення журналістів в Україні, Білорусі та Росії є Центр екстремальної журналістики, Фонду захисту гласності (тільки для Росії), Комітет із захисту журналістів, Міжнародна федерація журналістів, і Репортери без кордонів.

⁶ База даних Центру журналістів, що працюють в екстремальних ситуаціях містить інформацію про вбивства журналістів в колишньому Радянському Союзі з 1991 року, і класифікує смерті, пов'язані з їх роботою, непідтвердженими мотивами або відсутністю розслідування, або смертей не пов'язаних з роботою журналіста <http://memorium.cjes.ru/stat.php>.

⁷ Ці цифри включають лише вбивства, в яких Комітет із захисту журналістів підтвердив мотив, як пов'язаний з роботою. <http://cpj.org/killed/terminology.php>.

⁸ Базу даних міжнародної Федерації журналістів можна знайти тут: <http://journalists-in-russia.org>. See also Partial Justice: Розслідування деталей вбивств журналістів в Росії, 1993-2009 (Brussels & Moscow, June 2009) <http://www.ifj.org/assets/docs/104/092/b4ec068-fe7585c.pdf>.

⁹ Парламентська Асамблея Ради Європи, Дос. 11686 11 July 2008 – Розслідування злочинів скоєних високо посадовцями під час правління Кучми – справа Гонгадзе як приклад <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc08/EDOC11686.htm>.

¹⁰ Інформація по даній справі доступна в багатьох джерелах, включаючи The Guardian, 'Трагедія зникнення українського редактора,' 23 серпня 2010, <http://www.guardian.co.uk/media/greenslade+journalist-safety>; Радіо Європа/Радіо Свобода, 'Зник відомий український журналіст,' 17 серпня 2010, http://www.rferl.org/content/WellKnown_Ukrainian_Journalist_Missing/2130486.html; TSN.ua, '10 версій по справі Климентаєва,' <http://tsn.ua/ukrayina/u-spravi-zhurnalista-klimentyeva-visunuto-10-versiy.html>; Комітет Захисту Журналістів, 'Зник журналіст у східній Україні,' 18 серпня 2010, <http://cpj.org/2010/08/journalist-goes-missing-in-eastern-ukraine.php>; Радіо Європа/Радіо Свобода, 'Преса занепокоєна долею зниклого українського журналіста,' 23 серпня 2010, http://www.rferl.org/content/Press_Group_Concerned_About_Fate_Of_Missing_Ukrainian_Journalist_/2135499.html; Lvova,

Elena, 'Зниклий харківський редактор вів маленьку газету, що висвітлювала корупцію,' Kyiv Post, 2 вересня 2010, <http://www.kyivpost.com/news/nation/detail/80896/>; Harding, Luke, The Guardian, 'Відсутній, вважається загиблим: зникнення харківського журналіста поглиблює страхи медіа,' 8 вересня 2010, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/sep/08/ukraine-press-freedom>; Kyiv Post, 'Міліція: зникнення Климентієва пов'язане з його професійною діяльністю,' 4 жовтня 2010, <http://www.kyivpost.com/news/nation/detail/84940/#ixzz16IDEdHt9>; UNIAN, 'Пшонка передбачає що справу Клименьєва скоро буде розкрито,' 4 листопада 2010, <http://www.unian.net/rus/news/news-404664.html>; та Радіо Європа/Радіо Свобода, 'Тисячі питання в пошуках зниклого українського журналіста,' 11 квітня 2011, http://www.rferl.org/content/thousands_questioned_in_search_for_missing_ukraine_journalist/3553679.html.

¹¹ Інформацію по цій справі можна отримати з багатьох джерел, включаючи Комітет захисту журналістів, '37 журналістів вбито через їх роботу у 2001 році.,' 3 січня 2002, <http://cpj.org/2002/01/37-journalists-killed-for-their-work-in-2001afghan.php>; Репортери без кордонів, 'П'ять чоловіків засуджено через побиття директора регіонального телебачення в 2001 році,' 12 липень 2006, <http://en.rsf.org/ukraine-five-men-get-prison-sentences-for-12-07-2006,10905.html>; Комітет захисту журналістів, 'Європа та центральна Азія 2001,' <https://cpj.org/attacks01/europe01/ukraine.html>; Ilchuk, Turas, Kyiv Weekly, 'Засуджено вбивць журналіста Александрова,' 12 липня 2006, <http://paper.weekly.ua/?art=1152643401>; Центр журналістики в екстремальних ситуаціях, меморіум, <http://www.memorium.cjes.ru/?pid=4&id=7815>; документ ООН CСPR/C/UKR/CO/6, 'Прогрес звітності та моніторингу неурядових організацій,' жовтень 2006, http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/ngos/CCPR_Centre_coalitions_NGOs_ukraine.pdf; та Україна сьогодні, 'Обвинувачений у вбивствах, фальсифікації справи Александрова звільнені в залі суду,' 19 лютого 2010, http://www.ua-today.com/modules/myarticles/article_storyid_19622.html.

¹² Інформація щодо цієї справи доступна з різних джерел, включаючи Міжнародну Федерацію Журналістів, Запит по справі Гонгадзе, Розслідування помилок законодавчого та юридичного процесу по справі Гонгадзе, вересень 2010, <http://www.ifj.org/assets/docs/246/136/96b8af6-000e788.pdf>; Парламентська Асамблея Ради Європи, Розслідування злочинів ймовірно скоєними високо посадовцями під час керування Кучми – справа Гонгадзе як приклад, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc08/EDOC11686.htm>; BBC, 'В Україні офіційно засуджено за вбивство журналіста' 7 травень 2003, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3007275.stm>; Європейський суд з прав людини, Справа Гонгадзе v. Україна, останнє рішення 8 лютий 2006, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=788827&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649>; Kyiv Post, 'Кучма, Литвин причетні заново у вбивстві Гонгадзе,' 21 жовтня 2010, <http://www.kyivpost.com/news/nation/detail/87139/>; та Комітет захисту журналістів, 'Україна звинувачує Кучму у вбивстві Гонгадзе,' 24 березня 2011, <http://www.cpj.org/2011/03/ukraine-indicts-kuchma-in-gongadze-murder.php>.

¹³ Європейський суд з прав людини, Справа Гонгадзе v. Україна, останнє рішення 8 лютий 2006, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=788827&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649>.

¹⁴ Інтерв'ю проведено ARTICLE 19, серпень 2010.

¹⁵ Розслідування міліції щодо смерті четвертого Білоруського журналіста Василя Гроднікова в жовтні 2005 року, котрий працював на опозиційну газету Народна Воля, були закриті майже відразу в листопаді 2005 року. Його справа включена в якості однієї з нерозкритих смертей незалежних журналістів у Білорусі в доповіді Парламентської асамблеї Ради Європи. Його брат, який знайшов тіло, зазначив ознаки боротьби в квартирі, але слідство дійшло висновку, що Гроднік впав у стані алкогольного сп'яніння. Хоча Генпрокуратура поновлена розслідування, в грудні 2005 року вона заявила, що ніякого злочину не було скоєно, оскільки Гроднік помер в результаті "його необережних дій." Кримінального розслідування не проводилося.

¹⁶ Інформація по цій справі доступна з низки джерел, включаючи Індекс Цензури , 'підозри щодо самогубства булоруського активіста Олега Бебеніна,' 4 вересня 2010, <http://www.indexoncensorship.org/2010/09/belarus-aleh-byabenin/>; Комітет захисту журналістів, 'Знайдено загиблого журналіста в Білорусі; CPJ закликає до розслідування' 8 вересня 2010, <http://cpj.org/2010/09/journalist-found-dead-in-belarus-cpj-calls-for-inv.php>; Marples, David, 'Справи Бебеніна в Білорусі,' Kyiv Post, 13 вересня 2010, http://www.kyivpost.com/news/opinion/op_ed/detail/82110/; Interfax, 'Прокуратура Мінського району продовжує строки розслідування смерті Бебеніна' 5 жовтня 2010, <http://www.interfax.by/news/belarus/80365/>; and Khalip, Irina, 'Лукашенко посміхається,' Новая Газета, жовтень 13, 2010, <http://www.novayagazeta.ru/data/2010/114/06.html>.

¹⁷ Інформація по цій справі доступна з різноманітних джерел, включаючи Репортери без кордонів, 'Вбито незалежного журналіста,' 22 жовтня 2004, <http://en.rsf.org/belarus-independent-journalist-murdered-22-10-2004,11696.html>; Міжнародна організація свободи самовираження eXchange, 'Слідча змушені розглянути вепсю зв'язку вбивства щ роботою журналістки,' 8 березня 2005, http://www.ifex.org/belarus/2005/03/08/investigators_urged_to_explore/; Міжнародна організація свободи самовираження eXchange, 'IFJ launches campaign to end impunity in journalist's murder,' 25 жовтень 2006, http://www.ifex.org/belarus/2006/10/25/ifj_launches_campaign_to_end_impunity/; 'Veronika Cherkasova,' <http://www.veronikacherkasova.org>; Доповідь Amnesty International '2007: Білорусь,' 23 травень 2007, ст. 3-4; Сергей Сацук, 'Страх, як правдоподібний мотив. Або хто вбив Вероніку Черкасову?,' 'Вероніка Черкасова,' 21 січня 2005, <http://www.veronikacherkasova.org/satsuk.html>; Парламентська Асамблея Ради Європи, Доповідь: 'Зловживання кримінальною системою в Білорусі' Doc. 11464, 10 грудня 2007; та репортери без кордонів, 'Влада відклала розслідування вбивства Черкасової так і не знайшовши винних 30 грудня 2005, <http://en.rsf.org/belarus-authorities-shelve-probe-into-30-12-2005,16063.html>.

¹⁸ Інформацію можна отримати з різноманітних джерел, включаючи Фондація Завадського, <http://zavadsky.org/en/>; Комітет захисту журналістів, 'Дмитрий Завадский,' 28 листопада 2003, <http://cpj.org/killed/2003/Dmitriy-zavadsky.php>; Громадянська ініціатива 'Ми пам'ятаємо Дмитрія Завадського,' http://www.ciwr.org/zavadsky_en.html; and Council of Europe, Resolution 1371 (2004)1 'Зниклі люди в Білорусі,' <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta04/eres1371.htm>.

¹⁹ Інтерв'ю проведено ARTICLE 19, серпень 2010.

²⁰ Справи, що наведені у звіті включають приклади з різних регіонів, можливі мотиви, та результати розслідувань; загальна кількість вбивств журналістів в Росії набагато вища.

²¹ Інформація по цій справі може бути доступна з декілької джерел включаючи Радіо Європа/Радіо Свобода, 'Слідчого

журналіста вбито в Дагестанській Росії,' 11 серпня 2009, http://www.rferl.org/content/Investigative_Journalist_Killed_in_Russia_Daghestan/1797391.html; Комітет захисту журналістів, 'Вбиті журналісти – Абдулмалік Ахмеділов,' <http://cpj.org/killed/2009/abdulmalik-akhmedilov-1.php>; Журналісти в Росії, 'Смерті журналістів в Росії – Малік Ахмеділов,' UNESCO, 'Генеральний директор жалкує про смерть дагестанського журналіста Маліка Ахмеділова' 17 серпня 2010, http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=29053&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html; та Конференція: "Стан медіа та громадянського суспільства на Північному Кавказі: Робота під кулями," 17 лютого 2010, <http://krasnodar.kavkaz-uzel.ru/articles/165993/>.

²² Інформація по цій справі може бути доступна з декількох джерел включаючи, Фондація Захисту Гласности, червень 2009, <http://www.gdf.ru/digest/item/1/636/>; News.ru.com, 'Вбивство наталі Естемірової вийшло за межі країни,' <http://www.newsru.com/russia/28sep2010/natalia.html>; News.ru.com, 'Захисники прав людини не вірять в цю версію,' 27 жовтня 2010, <http://www.newsru.com/russia/27oct2010/estemirova.html>; Журналісти в Росії, 'Смерті журналістів в Росії – Наталія Естемірова,' та Блумберг, 'Група Права Росії звинувачує «державний терор» у вбивстві,' 16 червня 2009, http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=a_HBtmegLqBs.

²³ Інформація по цій справі може бути доступна з декількох джерел включаючи Новая газета, 21 січня 2010, <http://www.novayagazeta.ru/data/2009/005/18.html>; Журналісти в Росії – смерть Анастасії Бабурової,' <http://journalists-in-russia.org/journalists/view/35/>; Радіо Європа/Радіо Свобода, 'Два арешти в Москві за вбивство Маркелов та Бабурової,' 6 листопада 2009, http://www.rferl.org/content/Two_Arrests_Made_In_Moscow_For_Markelov_Baburova_Murders/1871203.html; Khasis, Evgeniya, <http://lenta.ru/lib/14201564/>; MoFA, 'Смерть Бабурової штучно політизується,' 26 січня 2010, <http://www.rosbalt.ru/2009/01/22/611816.htm>; Bloomberg, 'Медведев виразив співчуття стосовно смерті Бабурової,' 29 січня 2009, <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aNx5E6AYmcBs&refer=europe>; Комітет Захисту журналістів, 'Двоє засуджені через вбивство Бабурової в Росії,' 6 травня 2011, <http://cpj.org/2011/05/two-sentenced-in-baburova-murder-in-russia.php>.

²⁴ Інформація по цій справі може бути доступна з декількох джерел включаючи Lenta.ru, 'Євлоєв Магомед Ingushetia.ru вбитий в серпні 2008' <http://www.lenta.ru/lib/14176029/>; Репортери без кордонів, 'Інгушського власника сайту новин застрелений,' <http://www.rferl.org/content/Another-Russian-Journalist-Killed-in-Ingushetia/1775751.html>; Euronews, 'Ще один російський журналіст помер під час нападу,' 3 вересня 2008, <http://www.euronews.net/2008/09/03/another-russian-journalist-dies-after-attack/>; Kavkazky Uzel, 'Батько Євлоєва просить знову відкрити кримінальну справу по вбивству сина,' 14 жовтня 2010, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/175751/>; Комітет захисту журналістів, 'Вбитий журналіст Магомед Євлоєв,' <http://cpj.org/killed/2008/magomed-yevloev.php>; and Репортери без кордонів, 'Останні слова власника веб-сайту редактору: "Роза, вони мене забирають",' 4 вересня 2008, http://en.rsf.org/spip.php?page=article&id_article=28412.

²⁵ Лише через три дні після смерті Євлоєва ще один журналіст вбитий у Дагестані: повтор популярних релігійних програм, Тельман (Абдулла) Алішан. Після виходу в 2006 році фільму, який критично відгукнувся про консерватизм ісламу сунітського смислу секти і її зростання в Дагестані, Алішан загрожує ісламські фундаменталісти, і його ім'я з'явилося на інтернеті у смертному списку. "Хоча кримінальне розслідування було розпочато після його вбивства і повідомляється про встановлених

вбивць, судовий зозгляд справи відкритий не був, а родина загиблого не була проінформована про будь-які подальші змінах. Див. коментарі в , Анатомії безкарності: невіршені вбивства журналістів в Росії, вересень 2009, ст. 48, <http://cpj.org/reports/CPJ.Anatomy%20of%20Injustice.pdf>.

²⁶ Інформація по цій справі може бути доступна з декілької джерел включаючи HRO, 'Адвокати що працюють на представників сім'ї Політковської попросили про отримання інформації щодо ходу справи її вбивства,' 22 жовтня 2010, <http://www.hro.org/node/9580>; Amnesty International, 'Кіллер Анни Політковської на свободі вже чотири роки,' 6 жовтня 2010, <http://livelive.amnesty.org/2010/10/06/anna-politkovskayas-killer-still-at-large-four-years-on/>; та Новая Газета, 'Зустріч в честь пам'яті Анни Політковської на Чистих Прудах, фото, відео,' 7 жовтня 2010, <http://www.novayagazeta.ru/news/886091.html>.

²⁷ http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2006/10/10/2138_type82914type84779_112411.shtml

²⁸ Інтерв'ю проведено ARTICLE 19, серпень 2010.

²⁹ Інформацію по даній справі можна отримати в таких джерелах, як Комітет із захисту журналістів, «Убиті журналісти - Магомед Варісов», <http://cpj.org/killed/2005/magomedzagid-varisov.php>; Міжнародна федерація журналістів, «Магомед Варі сов», www.journalists-in-russia.org/journalists/view/86; Кавказский узел «Було знайдено тіло третього бійця під час рейду на квартиру в столиці Дагестану», 25 жовтня 2010 року, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/83771/>; RIA Новости, «Терор в Дагестані має релігійне підґрунтя», 25 липня 2005 року, <http://en.rian.ru/analysis/20050725/40969497.html>; Кавказский узел «Вбивство Магомеда Варісова пов'язане з його критикою влади Дагестану», 29 червня 2005 <http://dagestan.kavkaz-uzel.ru/articles/77815/>; Слідчий комітет при прокуратурі Росії, «Результати перегляду кримінальних справ – нове кримінальне розслідування нападу на журналістів», 30 вересня 2010 р., <http://www.sledcomproc.ru/news/29773.html>.

³⁰ Інформацію по даній справі можна отримати в таких джерелах, як Журналісти в Росії «Смерті журналістів у Росії – Максим Максимов», <http://journalists-in-russia.org/journalists/view/10>; Fontanka.ru, «Присяжні виправдали колишніх співробітників міліції», 16 листопада 2007 <http://www.fontanka.ru/2007/11/16/059/>; Ковальов Володимир, St Petersburg Times, «Звіт: поліцію звинувачують в зникненні журналістів», 28 червня 2005, http://www.sptimes.ru/index.php?action_id=2&story_id=68; Комітет із захисту журналістів, Анатомія безкарності, с.33 і Fontanka.ru, «Місто пам'ятає Максима Максимова», 29 червня 2009, <http://www.fontanka.ru/2009/06/29/018/>.

³¹ Інформацію по даній справі можна отримати в таких джерелах, як Gazeta.ru, «Головні редактори були вбиті одними й тими самими людьми», 18 листопада 2010, <http://www.gazeta.ru/social/2010/11/18/3439569.shtml>; Міжнародна федерація журналістів, Часткове правосуддя: Дослідження смертей журналістів у Росії, 1993-2009, с.20, червень 2009, <http://www.ifj.org/assets/docs/104/059/b4ec068-8bb5e3b.pdf>; Vesti.ru, Гризлов, Розслідування за фактом вбивства Олексія Сидорова проводиться найкращими слідчими, 10 жовтня 2010 р., <http://www.vesti.ru/doc.html?ID=35243&TID=17878>; Слідчий комітет при прокуратурі Росії, «Результати перегляду кримінальних справ, - знову кримінальне розслідування нападу на журналістів», 30 вересня 2010 <http://www.sledcomproc.ru/news/29773.html>; Радіо Вільна Європа / Радіо Свобода, «Російські чиновники кажуть, що гучні вбивства в Тольятті пов'язані між собою», 18 листопада 2010, http://www.rferl.org/content/Russian_Officials_Say_HighProfile_Killings_In_Tolyatti__

Linked_/2224145.html.

³² Інформацію по даній справі можна отримати в таких джерелах, як Центр екстремальної журналістики, «Щотижневий бюлетень подій в російських ЗМІ», випуск № 7, липень 2003, <http://www.cjes.ru/bulletins/?bid=855&lang=eng>; Lenta.ru, «Профіль – Юрій Щекочихін», 15 квітня 2009 р., <http://lenta.ru/lib/14170685/?> Центр екстремальної журналістики, «Щотижневий бюлетень подій в російських ЗМІ», випуск № 15, квітень 2009, <http://www.cjes.ru/bulletins/?bid=3353&lang=eng>; Інтерфакс, «Слідчий комітет відновлює розслідування загибелі відомого журналіста Щекочихіна» <http://www.interfax.ru/news.asp?id=155181>, Щекочихін Юрій, «Життя в честь боротьби», 3 липня 2003 <http://lenta.cjes.ru/?m=7&y=2003&lang=rus&nid=11414>.

³³ Інформацію по даній справі можна отримати в таких джерелах, як Центр екстремальної журналістики, «Щотижневий бюлетень подій в російських ЗМІ», випуск № 1-2, 1-12 січня 2003 року, <http://www.cjes.ru/bulletins/?bid=342&lang=eng>, Міжнародна федерація журналістів, журналістів і співробітників ЗМІ вбитих в 2003 році: Доповідь Міжнародної федерації журналістів про жертв ЗМІ в області журналістики і телепередач, 2003, р. 21, <http://www.ifj.org/assets/docs/040/033/19ce928-36b5121.pdf>; Науменко Лариса та Андрій Золотов молодший, St Petersburg Times, «Убитого веб-дизайнера було поховано», 14 січня 2003, http://www.sptimes.ru/index.php?action_id=2&story_id=8989; та Центр екстремальної журналістики, «Щотижневий бюлетень подій в російських ЗМІ», випуск № 18, квітень-травень 2004 року <http://www.cjes.ru/bulletins/?bid=983&lang=eng>.

³⁴ Інформацію по даній справі можна отримати в таких джерелах, як Gazeta.ru, «Головні редактори були вбиті одними й тими самими людьми», 18 листопада 2010 р., <http://www.gazeta.ru/social/2010/11/18/3439569.shtml>; Центр екстремальної журналістики, «Ознайомчого візит репортерів ставить під сумнів офіційну версію вбивства редактора газети» 27 жовтня 2003 р., <http://www.lenta.cjes.ru/?m=10&y=2003&lang=eng&nid=1064>, Міжнародна федерація журналістів, Часткове правосуддя, с.18; Комітет із захисту журналістів, Анатомія безкарності, с.39, Слідчий комітет при прокуратурі Росії, «Результати повторного розгляду кримінальних справ, - знову кримінальне розслідування нападу на журналістів », 30 вересня 2010 р., <http://www.sledcomproc.ru/news/29773.html>.

³⁵ Інформацію по даній справі можна отримати в таких джерелах, як Центр журналістики в екстремальних ситуаціях, «Маркевич Едуард Борисович, додаткові матеріали», 13 січня 2003, <http://www.memorium.cjes.ru/?pid=4&id=738>; Міжнародна федерація журналістів, Часткове правосуддя, с.23; Слідчий комітет при прокуратурі Росії, «Результати перегляду кримінальних справ, - знову кримінальне розслідування нападу на журналістів, 30 вересня 2010», <http://www.sledcomproc.ru/news/29773.html>.

³⁶ Інформація по цій справі доступна з декількох джерел, Stanislav, The St Petersburg Times, 'Він помер за ідеї,' 22 червня 2001, www.sptimes.ru/index.php?action_id=100&story_id=4502 Новая Газета, 'Хто вбив Віктора Попкова?,' <http://www.novayagazeta.ru/data/2001/29/06.html>; Журналісти в Росії, 'Смерті журналістів в Росії Віктор Попков,' <http://journalists-in-russia.org/journalists/view/72>; Національна Хельсінська Федерація з прав людини, 'Мовчання захисників з прав людини в Чечні та Інгüşеті,' 15 вересня 2004, http://www.srji.org/files/ihf_silencing.pdf; та Естемірова Наталя, Перша Лінія, "Свідчення захисників прав людини," Кроки для захисту:

Жруга дублінська платформа для захисників прав людини,' вересень 2003, <http://www.frontlinedefenders.org/node/152>.

³⁷ Інформація по цій справі доступна з багатьох джерел, включаючи, Версія, 'Хо замовив журналіста?' 10-16 червня 2001, <http://vk17052001.narod.ru/ver1.htm>; Курганское гс радіо, 'Реакція на Хто замовив журналіста?' 3 серпня 2001, <http://vk17052001.narod.ru/kgtrk2.htm>; та Міжнародна Федерація Журналістів, Упереджена справедливість, р.27.

³⁸ Інформація по цій справі доступна з багатьох джерел включаючи, Новує Газету, 'Доворський та Сопот все ще на свободі,' 31 січня 2010, <http://www.novayagazeta.ru/data/2008/07/03.html>Експерт online, 'Розслідування триває,' 11 лютого 2010, <http://www.expert.ru/2010/11/11/sledstvie/>; Комітет захисту журналістів, Анатомія справедливості, р.49; Комітет захисту журналістів, 'Вбиті журналісти – Ігор Домніков,' <http://cpj.org/killed/2000/igor-domnikov.php>; Міжнародна Федерація журналістів, Упереджена справедливість, р.32.

³⁹ Інформація по даній справі доступна з багатьох джерел, включаючи Комітет Захисту Журналістів, 'Росія, Фотограф помер в Чечні 29 лютого 2003, <http://cpj.org/2000/03/russia-photographer-feared-dead-in-chechnya.php>; Комітет Захисту журналістів, Анатомія Справедливості, р.44; Prague Watchdog, 'Російські журналісти, що загинули 2000-2003,' <http://www.watchdog.cz/?show=000000-000003-000002-000037&lang=1>; Парламентська Асамблея Ради Європи, Doc. 8707, 5 квітень 2000, 'Конфлікт в Чечні, Погляд, Комітет Культури та Науки,' <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc00/EDOC8707.htm>; Кавказький узел, 'Росія виманає щоб Швеція екстрагувала підозрюваного у зникненні фотографа,' 11 листопада 2007, <http://www.kavkaz-uzel.ru/newstext/news/id/1201286.html>.

⁴⁰ http://www.rferl.org/content/Chechen_Leader_Kadyrov_Denies_Blame_For_Killings_Accuses_West_Of_Violence/1795686.html

За останні 10 років, зникнення та вбивства журналістів в Україні, Білорусі та Росії були неадекватно сприйняті своїми урядами. Результатом цього у всіх трьох країнах стало утворення атмосфери безкарності, порушень цивільних прав журналістів, та ефекту скоювання свободи вираження поглядів.

Після передмови Виконавчого директора ARTICLE 19 Аньеса Калламара та виконавчого директора Міжнародної організації медіа підтримки (IMS) Єспера Хойберга, та вступного слова німецького федерального міністра юстиції Сабіни Лойтхойзер-Шнарренбергер, у доповіді розглядається ряд випадків зникнення та / або вбивств журналістів у зв'язку з їх професійною діяльністю з 2000 року в Україні, Білорусі та Росії. Жоден з цих випадків не був повністю вирішений, хоча в деяких з них були проведені арешти на пред'явлені звинувачення. Жоден із замовників і деякі з винних не були притягнуті до відповідальності.

Немає правосуддя для журналістів України, Білорусі та Росії містить ряд рекомендацій для влади України, Білорусі та Росії, а також міжнародної спільноти, про правові та політичних заходи, необхідні для захисту журналістів та права на свободу вираження поглядів у цих країнах. Ці рекомендації є в основному результатом дискусій, які мали місце під час конференції «Десять років без правосуддя для Георгія Гонгадзе:Необхідність знайти нові способи боротьби з безкарністю», організованої ARTICLE 19 та Міжнародною організацією медіа підтримки (IMS) в Києві, Україна, 16 вересня 2010 року. Резюме конференції також представлено в доповіді.

DEFENDING FREEDOM OF EXPRESSION AND INFORMATION

ARTICLE 19 Free Word Centre 60 Farringdon Road London EC1R 3GA
T +44 20 7324 2500 F +44 20 7490 0566
E info@article19.org W www.article19.org